

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Notářská veřejná listina v českých zemích (historie a současnost)

Zpracovala: Martina Vachušková

Vedoucí práce: JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Martina VACHUŠKOVÁ**
Osobní číslo: **R18M0441P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Notářská veřejná listina v českých zemích (historie a současnost)**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Pomocné vědy historické, se zaměřením na diplomatiku
3. Veřejné listiny vyhotovované notáři v historickém vývoji
4. Veřejná listina a její důkazní síla
5. Notář a jeho činnost
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- BÍLEK, Petr. Notářský řád: komentář. 5. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-689-0.
- HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. Vademecum pomocných věd historických. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4.
- BALÍK, Stanislav. Dějiny notářství v českých zemích. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0.
- NUHLÍČEK, Josef: Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce. Praha: Scriptorium, 2011. ISBN: 978-80-87271-41-4.
- BRÁZDA, Jiří, Richard BÉBR a Pavel ŠIMEK. Notářství – jeho vývoj, organizace a pravomoc: srovnávací studie. Praha: Academia, 1976
- STEJSKAL, Jindřich. Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých: historicko-právní studie. [Brno]: Jindřich Stejskal, [1949].
- SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Historie notářství v dokumentech. Ostrava: Key Publishing ve spolupráci s The European Society for History of Law, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-168-9.
- SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. Právní služba: advokacie, notářství, patentoví zástupci, daňoví poradci, soukromí soudní exekutoři. 3. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-90-2.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. Notářství. Zlín: Živa, 1994. ISBN 80-901745-1-5.
- SKŘEJPEK, Michal. Právní stav a právní profese v minulosti. [Praha]: Havlíček Brain Team, 2007. ISBN 978-80-903609-9-0.

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce:

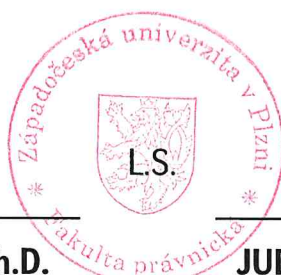
22. června 2022

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2023

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

vedoucí katedry

V Plzni dne 29. srpna 2022

Čestné prohlášení

„Tímto čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Notářská veřejná listina (historie a současnost)“ vypracovala samostatně, pod dohledem vedoucího diplomové práce a za použití řádně uvedených zdrojů a literatury.“

V Plzni, březen 2023

Martina Vachušková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat mému vedoucímu práce JUDr. et PhDr. Stanislavu Balíkovi, Ph.D. za podnětné rady i připomínky, jakož i ochotu a podporu při konzultacích v průběhu celého zpracování práce.

Zároveň chci poděkovat svým bývalým kolegům z notářské kanceláře, za poskytnutí cenných rad a zkušeností v oboru notářské praxe.

Obsah

1	Úvod	1
2	Pomocné vědy historické se zaměřením na diplomatiku	4
3	Veřejné listiny vyhotovované notáři v historickém vývoji	7
3.1	Počátky veřejných listin.....	7
3.2	Vývoj notářství „od písařů k notářům“.....	9
3.3	Institucionalizace notářství v českých zemích.....	10
3.4	Vývoj notářství v českých zemích před rokem 1848.....	13
3.5	Notářství v českých zemích v letech 1848 – 1918.....	14
3.6	Notářství v letech 1918 – 1945.....	16
3.7	Vznik tzv. státního notářství.....	18
3.8	Cesta k obnově českého notářství.....	19
4	Veřejná listina a její důkazní síla	21
4.1	Předpoklady prohlášení listiny za veřejnou.....	22
4.2	Veřejná víra jako podstata veřejné listiny.....	23
4.3	Veřejné listiny „versus“ veřejný a soukromý zájem.....	25
4.4	Význam veřejné listiny v řízení před soudem.....	25
4.4.1	<i>Notářská listina v exekučním řízení</i>	27
4.4.2	<i>Vady veřejné listiny a jejich důsledky</i>	28
4.5	Veřejné listiny v právu obchodních korporací.....	29
4.6	Veřejná listina z pohledu mezinárodního práva.....	31
4.6.1	<i>Veřejná listina v rámci evropského práva</i>	33
4.6.2	<i>Srovnání tuzemské a zahraniční právní úpravy</i>	34
5	Notář a jeho činnost	35
5.1	Předpoklady pro výkon funkce notáře.....	36
5.2	Notářský úřad.....	36
5.3	Notářská činnost v užším slova smyslu.....	37
5.3.1	<i>Sepisování notářských zápisů o právních jednáních</i>	38
5.3.2	<i>Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení</i>	39
5.3.3	<i>Vydávání stejnopisů, opisů, výpisů a potvrzení</i>	43
5.4	Notářský zápis jako veřejná listina.....	44
5.4.1	<i>Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti</i>	44
5.4.2	<i>Notářský zápis o zakládaném závazkovém právním vztahu</i>	46
5.4.3	<i>Notářský zápis o jednostranném uznání peněžité pohledávky</i>	46
5.4.4	<i>Notářský zápis o dohodě jako exekučním titulu</i>	46
5.5	Ochrana notářské ověřovací doložky.....	47

5.6	Provádění zápisů do veřejných rejstříků.....	47
5.6.1	<i>Několik slov k evidenci skutečných majitelů.....</i>	48
5.7	Odpovědnost notáře za škodu způsobenou výkonem notářské činnosti.	50
6	Závěr	53
	Resumé	55
	Seznam použité literatury a pramenů	56
	Seznam příloh	61
	Přílohy	62

Seznam použitých zkratk:

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

OdpŠk – zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

TrZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

ObčZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZOK – zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

NK ČR – Notářská komora České republiky

Prezidium NKČR – Prezidium Notářské komory České republiky

EU – Evropská unie

1 Úvod

Notářství společně s advokací a soudnictvím můžeme zařadit k nejvýznamnějším a nejstarším právním institutům, které spolu úzce souvisí a pro nás, jakožto budoucí právníky, je důležité pochopit jejich vzájemnou provázanost. Abychom porozuměli současné právní úpravě, musíme nahlédnout zpět do minulosti, neboť s vývojem doby a společenských podmínek se postupně měnila i samotná instituce notářství. Notář jako takový je ve společnosti považován za jednu z nejváženějších právnických profesí, veřejností je vnímán jako člověk vysokých morálních hodnot a současně i jako osoba hájící právo a zastávající spravedlnost. Podstatu mé práce nelze vystihnout lépe než slovy, které použil v úvodu své publikace vážený notář Václav Šediva: „*Starobylý ústav notářství ne vždy a všude dospěl dosud k úplné dokonalosti, avšak jeho životní síla jest neúmorná, přečkal věky, přetrval bouře státních převratů i hrůzy revolucí a postupuje dál a dále krok za krokem s osvětou.*“¹

Za hlavní poslání notářské činnosti je považováno zajišťování právní jistoty a předcházení vzniku sporů. Dle mého názoru je však notář v očích veřejnosti vnímán především v postavení soudního komisaře, a to v souvislosti s jeho častou agendou, kterou je projednávání dědictví. V mé práci bych proto chtěla zdůraznit jeho významnou roli jako sepisovatele a garanta veřejných listin, jelikož právě ono sepisování listin je považováno za pravé poslání instituce notářství.

K sepsání této práce mě motivovala má praxe v notářské kanceláři Mgr. Karla Uhlíře, kde jsem během svého studia působila 2 roky, jelikož jsem se chtěla dozvědět více o tomto zajímavém povolání. Notářská činnost mě nadchla natolik, že jsem se v listopadu roku 2021 rozhodla složit kvalifikační zkoušku dalších pracovníků notáře dle § 26 odst. 2 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti před zkušební komisí Notářské komory ČR. Po úspěšném složení této zkoušky tak započalo mé působení na pozici notářské tajemnice, kde jsem si vyzkoušela téměř všechny činnosti, které notář v rámci své funkce vykonává, což považuji za velký přínos pro svůj pracovní i soukromý život.

¹ ŠEDIVA, Václav. Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884, str. 3.

Získanou praxí a zkušenostmi jsem si uvědomila, jak spolu jednotlivé právnické profese souvisí i přes skutečnost jejich neslučitelnosti. V notářství jsem získala velice cenné znalosti a zkušenosti, které nyní plně využívám i při práci v advokátní kanceláři.

Ve své diplomové práci bych chtěla shrnout nejdůležitější činnosti, které notář vykonává (vyjma rozsáhlé dědické agendy) a prostřednictvím knižních publikací a dalších odborných zdrojů proniknout hlouběji do počátků notářství, vzniku veřejných listin na našem území a jejich postupnému vývoji, včetně jejich uplatnění v právním řádu České republiky.

Tato diplomová práce je systematicky rozčleněna do čtyř samostatných kapitol. První kapitola je věnována vzniku a rozvoji veřejné listiny na našem území, přičemž při studiu této problematiky nelze opomenout pomocné vědy historické, jako jsou diplomatika a paleografie. Tyto vědy výrazně přispěly k rozvoji písma a studia úředních písemností na našem území, a proto o nich pojednává samostatná kapitola.

Druhá kapitola přináší historický exkurz do historie notářství. Nejprve se zde budu věnovat procesu přeměny písaře, tedy osoby znalé písma, na notáře jako odborníka – právníka. Počátky notářské činnosti je nutné hledat již ve starověkém Řecku a Římě, neboť toto právo mělo zásadní význam pro rozvoj notariátu na celém kontinentu a výrazně ovlivnilo i podobu českého notářství. Dále se v této kapitole budu věnovat vývoji českého notářství od jeho institucionalizace až k následnému úpadku během husitské revoluce. Taktéž zde zmíním změny zapříčiněné revolucí v letech 1848 – 1849, směřování k proměně notariátu v období od roku 1918 do roku 1945 a vznik státního notářství. V samotném závěru se pokusím shrnout cestu k obnově českého notářství zahrnující i vznik Notářské komory České republiky spojený se založením jednotlivých notářských komor při obvodech krajských soudů a Městského soudu v Praze.

Ve třetí kapitole se pokusím vymezit pojem a podstatu veřejné listiny v souvislosti s veřejnou vírou, která je této listině dána. Dále se budu zabývat charakteristickými rysy veřejné listiny a jejími odlišnostmi od listiny soukromé. Zmíním taktéž důležitou roli veřejných listin v řízení před soudem, její postavení v právu obchodních korporací a roli v právu mezinárodním a evropském.

Poslední kapitola je svým obsahem nejrozsáhlejší, neboť se věnuje činnosti notáře při sepisování veřejných listin. Tato problematika je následně členěna do několika podkapitol, které pojednávají o rozmanité agendě notáře. Nejprve shrnu předpoklady pro výkon notářské funkce, se kterými souvisí i jmenování do notářského úřadu. Následně se budu zabývat notářskou činností v užším slova smyslu, která zahrnuje především sepisování notářských zápisů o právních úkonech a osvědčování právně významných skutečností a prohlášení. Zaměřím se zde na notářské zápisy jako veřejné listiny a pokusím se vymezit jednotlivé druhy těchto zápisů. Mým cílem je především zdůraznit jejich důležitou roli v životě dnešní společnosti. V souvislosti s činností notáře při provádění zápisů do veřejných rejstříků nastíním taktéž dlouho diskutovanou problematiku evidence skutečných majitelů. Má diplomová práce bude zakončena pojednáním o odpovědnosti notáře za škodu způsobenou na základě výkonu notářské činnosti.

2 Pomocné vědy historické se zaměřením na diplomatiku

Dějiny notářské instituce jsou nepochybně spjaty se znalostí a rozšířením písma. Aby notáři mohli vykonávat svou funkci, museli být již od pradávných let písma znalými. Dějiny notářského povolání tedy nelze studovat bez znalosti pomocných věd historických, kterými jsou především paleografie, sfragistika a diplomatika. Pomocné vědy historické jsou v širším kontextu všechny disciplíny, které svými specifickými metodami pomáhají hlouběji proniknout do podstaty jevů dosavadního vývoje lidské společnosti. Tyto obory však vznikaly nejprve spíše z praktických důvodů, neboť měly sloužit k odhalování listinných falz.

Nejznámější středověké falzy vznikaly ve 13. století a pocházely z „*dilny*“ břevnovského kláštera, který si jejich prostřednictvím potvrzoval skutečné i fiktivní právní nároky či písemnosti podobného druhu.² Návod, jak rozlišit listinné falzum od listiny pravé obsahovalo kanonické právo, přičemž tento proces odhalování byl předmětem výuky na právnických školách. Za jeden z prvních případů falzifikace je považováno obvinění Jindřicha Vlacha, který byl obviněn z vážných provinění vůči královi Václavovi II. Důkazem o této skutečnosti mělo být předložení listiny vyhotovené na jméno Oty Braniborského. „*Jindřich Vlach si následně vyžádal odborné posouzení oné listiny a dokázal její nevěrohodnost a taktéž i skutečnost, že byla zhotovena Jindřichovými nepřáteli, aby notáře připravili o královu přízeň.*“³ Padělání veřejných listin bylo ve středověku velice přísně trestáno. Z nejznámějších případů odsouzení lze jmenovat například Jána Literáta z Madočian, který byl za tuto činnost roku 1390 upálen.

Ohlédneme-li se na pojetí písma v širší souvislosti, musíme proniknout do paleografie; vědy, která se zabývá dějinami písma ve všech svých projevech. Paleografie je termín z řeckého původu (*palaois = starý, grafein = psát*). Až do raného středověku byla v podstatě jediným písemně uplatňovaným jazykem latina. Během vrcholného středověku a výrazněji od středověku pozdního se vedle ní prosadily i jazyky národní, které začaly od 14. a 15. století převládat. Paleografie tak výrazně přispěla k prohlubování funkce písma ve společnosti a jako pomocná

² BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 14.

³ Tamtéž, str. 15.

věda historická usilovala taktéž o správné čtení či místní a chronologické zařazení nejrůznějších písemných památek.⁴

Za další pomocnou vědu historickou, která výrazně přispěla k rozvoji dějin notariátu lze považovat sfragistiku. Tato věda všestranně zkoumá znaky pečeti, především za účelem jejich klasifikace. Ve středověku pečeť sloužila především jako podpis tehdejšího obyvatelstva, jelikož většina obyvatel byla negramotná. Její vývoj však v českých zemích poněkud zaostával za rozvojem v ostatních státech. V novodobé společnosti slouží pečeť především jako určitý ověřovací prvek na dané listině, jelikož její připevnění na danou listinu lze za určitých okolností považovat za projev souhlasu majitele pečeti s obsahem této písemnosti.

Pro tuto práci je klíčové sledovat vývoj diplomatiky. Tato věda se zabývá studiem úředních písemností, které hodnotí po stránce vnitřní i vnější v souvislosti s dějinami institucí, které je produkují. Její název je odvozen od latinského *diploma* = *listina*. Tato věda byla původně jen praktickou metodou ověřující pravost listin pro účely historické a postupem času se z ní stala samostatná věda, která položila základy definice veřejné listiny. Dle diplomatiky je možné tuto listinu definovat v následujícím znění: „*Veřejná listina je písemnost, jež respektuje různost danou osobami v ní vystupujícími, dobou a místem vzniku, druhem právního pořízení a zachovávajíc určité pevné formy.*“⁵

Ve středověku byly tyto listiny v podstatě jedinou obecně rozšířenou kategorií diplomatického materiálu, avšak zájem o veřejné listiny byl zprvu pouze praktického rázu. Vědeckou disciplínou se diplomatika stala až v tzv. *bella diplomatica litteraria*, tj. v bojích o hodnocení listin ve sporech historických. Diplomatika dosáhla svého největšího rozmachu za doby vlády Karla IV. Diplomatický materiál byl využit i ve známých dílech českých kronikářů, počínaje Kosmou přes Kroniku Zbraslavskou, přes dvorskou historiografii Karla IV., až k dílům historiků doby barokní.

⁴ HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4, str. 12.

⁵ Tamtéž, str. 180.

K novému pojetí pomocných věd historických, především v oblasti diplomatiky, významně přispěl i profesor Zdeněk Fiala. Jeho diplomatické rozpravy se zabývaly především otázkou společenské funkce listin a jejich uplatňováním ve společnosti.

Při své publikační činnosti se věnoval využití diplomatických pramenů v našich zemích, již od jejich počátků až do 12. století a taktéž se zabýval i novověkým vývojem. Jeho úvahy „*Diplomatika jedna – nebo dvě?*“ vydané v Archivním časopise číslo 10 z roku 1960 tak dosáhly vysokého úspěchu a významu.

3 Veřejné listiny vyhotovované notáři v historickém vývoji

3.1 Počátky veřejných listin

V době rozpadu římského impéria a zániku říše západozemské došlo ke zvláštnímu formování listiny, která je považována za hlavní právní písemnost evropské právní kultury. „*Soužití s obyvatelstvem římských provincií nutilo Germány, kteří na území říše římské vytvořili své státy, k vyrovnání se s psaným právem, a to jak v zákonných normách, tak i v konkrétních právních případech i v zahraničně politické oblasti. Výsledkem tohoto procesu byl vznik úředních písemností, konkrétně listin a úředních listů, které byly nezbytné pro správu vznikajících států.*“⁶

Listina byla považována za určité písemné svědectví o právním jednání. Nejčastěji byla využívána v zákonodárné oblasti, zahraničně politické sféře, ve správě, ale i v konkrétních právních případech.⁷ Vývoj veřejné listiny ve středověké Evropě započal ve franské říši doby merovejské a postupem času docházelo i k dalšímu rozvoji listin spadajících do novodobé právní kultury. Středověká listina obsahovala tři hlavní části, a to protokol, text a eschatokol⁸. Za nimi následovala intitulace, která obsahovala jméno a tituly vydavatele listiny. Dle vztahu listiny k právnímu jednání se rozlišovaly listiny vysvědčovací, neboli „*noticiae*“, které obsahovaly určité právní pořízení. Druhým typem byly dispozitivní listiny „*chartae*“, zakládající určitý právní úkon vstupující v platnost až okamžikem vydání listiny.⁹ Za listiny veřejné byly považovány listiny nejvyšších císařů, králů, papežů a hodnostářů a do této kategorie byly postupně zařazovány taktéž notářské instrumenty. Dle místa vyhotovení se nadále listiny dělily na kancelářského a nekancelářského typu. Po dlouhá staletí bylo na listinu nahlíženo jako na hlavní úřední písemnost a taktéž jako na jediný potvrzovací prostředek určité skutečnosti.

⁶ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 61.

⁷ Tamtéž.

⁸ Někdy bývá nazýván taktéž jako závěrečný protokol. Obsahoval seznam svědků a v papežských listinách též pozdrav.

⁹ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 61.

Tyto listiny byly nadány neomezenou platností, zhotovovány na papýru¹⁰ a ukládány ve středověkých archivech.¹¹

Na přelomu 9. a 10. století došlo k zániku významu veřejné listiny a vyjma královských listin téměř vymizela z právního povědomí. Na základě rozvíjejících se právních vztahů a s tím souvisejícímu nárůstu problémů ve společnosti vznikla ve společnosti potřeba zavedení určitého prostředku, který by spolehlivě určoval průkaznost listin. Během 11. a 12. století tak vzrostl význam chirografu, který ověřoval pravost jednotlivých veřejných listin. Za důležitý ověřovací prostředek byla považována taktéž pečeť, která se stávala postupně průkaznějším prostředkem umožňujícím připuštění důkazu i za situace, že jmenovaní svědci zemřeli.¹²

Notáři z počátku poskytovali své služby především státu samotnému. Ve středověku panovník, jako nositel státní moci, tyto listiny opatroval svým podpisem, či spíše značkou nebo pečetí, aniž by si je mohl přečíst. Potřeboval mít tedy k dispozici písma i práva znalého odborníka, kterému mohl zcela bez výhrad důvěřovat. Profesionální notáři tvořili součást tehdejšího státního aparátu, avšak po formální stránce nebyli považováni za součást mocenské struktury státu.

Na základě postupného vývoje notářství začali notáři poskytovat své služby též veřejnosti. Obyvatelé měli možnost nechat si vyhotovit listinu tím, komu důvěřoval i sám panovník, což jim přinášelo nesporné výhody. Tehdy se zrodila základní podoba notářské činnosti – vyhotovování veřejných listin, tj. listin nadaných veřejnou vírou a s tím související domněnkou správnosti. V této podobě se institut notářství historicky osvědčil a došlo k jeho nedílnému začlenění do většiny justičních systémů. Stát postupně zavedl pro řadu právních jednání povinnou formu veřejné listiny a získal tak možnost ingerence do soukromoprávních vztahů prostřednictvím úkolů, které po něj notáři plnili při sepisování listin.¹³

¹⁰ Později byly vlivem obsazení severní Afriky Araby zaznamenávány na pergamenu.

¹¹ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 62.

¹² BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 62.

¹³ KLEIN, Šimon. Perspektivy vývoje notářství v 21. století. *Ad Notam*, 2016, č. 3, str. 4.

3.2 Vývoj notářství „od písařů k notářům“

„Na počátku byl dokument a tento vytvořil notáře, přestože notář nyní vytváří dokument.“¹⁴ Tímto citátem je vyjádřeno, že notářství šlo ruku v ruce s vývojem psaných listin, proto se při studiu této instituce musíme ohlédnout zpět do doby, kdy se zrodila činnost písařská.

Notářství patří k nejstarším právním oborům, jelikož jeho zárodky shledáváme již u Starých Židů, Egyptanů a Asyřanů. Existovala zde zvláštní třída lidí, takzvaných „*scribae*“, jejichž posláním bylo „*sepisovati a stvrzovati listiny*“. Tito písaři měli vážnost kněžích a ke své činnosti používali těsnopisné značky. Ve starověkém Řecku se setkáváme s veřejnými úředníky, kteří sepisovali úmluvy a následně je uschovávali. Tyto úřady byly neobyčejně čestné a zároveň byly propůjčovány pouze občanům movitým, nadaným a způsobilým.¹⁵

Za počátek dnešního notářského zřízení lze považovat právo římské, kde se vyvinul úřad notářský a za předchůdce notářského stavu lze považovat takzvané „*tabelliones*“.¹⁶ U nich se poprvé setkáváme se zvláštním požadavkem na osobu písaře, a to znalosti práva. Tabellioni pro jiné vyhotovovali listiny a byli právními poradci stran při sepisování smluv. Jejich činnost se řídila předpisy stanovujícími způsob sepisování těchto listin. Vyhotovenou listinu museli následně přečíst a poté ji nechat podepsat, přičemž tabelliones byli povinni tyto předpisy dodržovat. Činili tak pod dozorem prefekta, který je mohl v případě porušení zbavit živnosti.¹⁷ Po rozdělení říše římské a zejména po pádu západozemské říše roku 476 se vývoj tabellionátu rozvíjel především ve východní části říše – Byzanci, která si jako jediný stát po pádu říše západořímské udržela kontinuitu s římským právem.¹⁸ Svého vrcholu tento institut dosáhl za vlády císaře Justiniána, jehož obsáhlý zákoník *Corpus iuris civilis* sehrál zásadní roli v právních dějinách většiny evropských států.

¹⁴ BRÁZDA, Jiří – BÉBR, Richard – ŠIMEK, Pavel. *Notářství jeho vývoj, organizace a pravomoc*. Praha: Academia, 1976, str. 8.

¹⁵ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884, str. 8.

¹⁶ Tabelliones jsou nazýváni podle tabulek pokrytých voskem, na které psali. Název tabellio se dodnes používá u označení notářů v Portugalsku.

¹⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie: vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-051-4, str. 106.

¹⁸ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 25.

3.3 Institucionalizace notářství v českých zemích

Taktéž v zemích českých se záhy setkáváme s písaři, kteří byli ustavováni při královské kanceláři jako písaři královští, tajní, či jako nejvyšší kancléř. Jejich úkolem bylo zapisovat průběh soudního jednání a rovněž provádět zápisy do zemských či jiných desek. Předpokladem pro výkon těchto funkcí byla i určitá znalost práva. „*Zmiňovaní písaři užívali označení „notarius terrae, pronotarius, viconotarius“ a jejich činnost se od pravé podstaty notářství zásadně lišila, poněvadž byla spjata se soudním řízením a nikoliv se zřizováním právních listin k soukromým účelům.*“¹⁹ Stavů notářskému se tehdy věnovaly nejvíce osoby ze stavu duchovního a svolení provozovat úřad notářský uděloval papež. Od notářů se požadovala zvláštní zkouška způsobilosti a úřední přísaha. Vývoj listin v českých zemích však probíhal s určitým zpožděním, obdobně jako v západní Evropě. „*V životě české společnosti se listina, jako písemné potvrzení právního porřízení začala výrazněji uplatňovat až od poloviny 12. století.*“²⁰ Za první listiny, které byly vydány na území Čech a Moravy, lze považovat listiny panovnické, jejichž prvotním vydavatelem byl první český král, Vratislav II. Nejstarší panovnickou listinou je zakládací listina kláštera Hradisko u Olomouce, která byla vydána Vratislavovým bratrem roku 1078.²¹

K pravidelnému vydávání panovnických listin v Čechách došlo až za vlády Vladislava II. Od počátku 30. let 12. století začali tyto listiny vydávat biskupové olomoučtí a později i pražští biskupové. Za hlavní produkt notářské činnosti byly označovány tzv. notářské instrumenty, tedy listiny vyhotovené a potvrzené na základě žádosti obou stran před dožádanými svědky. Kanonické právo považovalo tyto veřejné listiny za autentické písemnosti a kladlo je na roveň listinám vydávaným duchovními nositeli jurisdikce, jelikož byly nadány pečeti (*viz. přílohy I-3*) a taktéž podpisem.²² Aby však mohl mít notářský instrument platnost veřejné listiny, musel splňovat zákonem stanovené náležitosti a vyžadoval i formalizovanější postup při jeho přijímání. Notář směl vyhotovovat pouze listiny o právních jednáních, která se odehrála před ním, a opisy listin byly průkazné pouze

¹⁹ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. Ad Notam [online] č. 5. 2003, [cit. 2022-12-1]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2003_5.pdf

²⁰ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 63.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž, str. 26.

za situace, kdy byly vytvořeny dle přesně stanovených pravidel (viz. přílohy č. 4-6). „*Vidimovat cizí listinu mohl notář pouze tehdy, když k tomu byl speciálně delegován soudem, protože to bylo vyžadováno ex justa causa.*“²³ Nezbytným ověřovacím prostředkem notářského instrumentu bylo notářské znamení „*signum*“ (viz. přílohy č. 7-9), které notář dostával zpravidla při jeho jmenování a mohl k němu připojit taktéž své heslo.

Notářství v pravém slova smyslu se začalo vyvíjet až s recepcí římského práva. „*V průběhu 12. a 13. století se zintenzivnil styk s Itálií, což se projevovalo v pronikání vlivu římského práva. Svou roli sehrála i německá kolonizace, při níž si němečtí kolonisté s sebou přinášeli německé právo, které bylo již mnohem dříve než právo české ovlivněno právem římským.*“²⁴ Přemysl Otakar II. byl v územních ziscích natolik úspěšný, že území českého státu dosahovalo až do severní Itálie. Zde se seznámil s italským notářstvím a jeho výhodami a následně zavedl tento systém i v českých zemích. Období jeho vlády až do husitských válek znamenalo největší rozkvět notářství ve středověku.²⁵ „*V této souvislosti nelze nevzpomenout jméno významného právníka italského původu působícího v českých zemích. Byl jím Henricus de Isernia, který je někdy považován za prvního veřejného notáře. Byl původem z Neapole, do Prahy přišel v roce 1270 a hned od počátku byla jeho činnost velmi rozsáhlá. Byl činný v kanceláři krále Přemysla Otakara II., své právní vědomosti šířil na notářské škole, kterou na Vyšehradě založil. Zde vyučoval „ars dictandi“, tj. umění skládat listiny.*“²⁶ Pro školní výuku a taktéž i kancelářskou praxi byly sestavovány speciální pomůcky, které poskytovaly návod k psaní písemností určitého typu, ale zahrnovaly i vzory těchto písemností a konkrétní formuláře.²⁷ Veřejné notáře v této době jmenoval král či papež nebo ti, na něž bylo toto právo přeneseno, avšak jejich počet se zvyšoval na úkor jejich kvality.

²³ Tamtéž, str. 28.

²⁴ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. Ad Notam [online] č. 5. 2003, [cit. 2022-12-3]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2003_5.pdf

²⁵ STEJSKAL, Jindřich. *Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých: historicko-právní studie.* [Brno]: nakladem vlastním, [mezi 1911-1920?], str. 11.

²⁶ NUHLÍČEK, Josef, HLAVÁČEK, Ivan a Markéta MARKOVÁ, ed. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce.* Praha: Notářská komora České republiky, 2011. ISBN 978-80-87271-41-4, str. 45.

²⁷ Označení je odvozeno od latinského slova „*forma*“ kterou se v papežské kurii a v kanonistice označoval listinný text určený pro analogické případy.

Ve 12. století došlo k vynětí učení o notariátu z obecného rétorického oboru „*ars dictandi*“ a vytvořilo tzv. „*ars notariae*“ neboli samostatné právní odvětví, v němž se vzdělávali veřejní notáři. „*Za zakladatele tohoto právního oboru je považován Rainerus Perusinus, autor prvního teoretického spisu o notářském umění Liber formularius, který se stal vzorem i pro další obdobné spisy.*“²⁸ K postupnému rozšíření notariátu po celé Evropě došlo díky kanonickému právu a dekretálům papeže Alexandra III. a Inocence III., jelikož veřejné listině byla přiznána vyšší průkaznost vůči jiným písemným dokumentům.

Za vyvrcholení vývoje středověkého notářství je považováno období vlády Karla IV., který připravoval zemský zákoník *Majestas Carolina*. Přestože tento zákoník nebyl kvůli silnému odporu stavů nikdy schválen, stal se významnou právní pomůckou. Mnohá ustanovení zákoníku se však podařilo prosadit odděleně a tím došlo i k nové úpravě notářské činnosti. *Majestas Carolina* nařizovala, že veřejný notář, ustanovený kterýmkoliv králem nebo panovníkem či jinou osobou, mající zákonnou moc k jmenování, nesmí vykonávat notářský úřad v hranicích království, dokud neobdrží královské povolení v podobě patentu s pečeti majestátní „*Pokud by kdo co proti tomuto předpisu podnikl, má být okamžitě neplatné a odvážlivec potrestán jako falšovatel.*“²⁹ Hlavní činností těchto notářů bylo vyhotovování listin nadaných veřejnou vírou. O průběhu celého jednání notář sepisoval protokol, z něj poté zhotovil notářskou listinu a k její hodnověrnosti připojil svůj podpis včetně znamení. Tomuto jednání a sepisování měli být přítomni dva svědci, kteří byli na konci listiny uvedeni jako „*testibus fidedigbis ad premisa vocatis et rogatis.*“ Před začátkem husitských válek bylo v českých zemích přibližně 500 notářů a mnozí z nich měli i své pomocníky. V této době vykonávali svůj úřad jedni z nejznámějších notářů, například Jan Nepomucký a pozdější Husův obhájce, Jan z Jesenice. V průběhu husitských válek došlo k výraznému útlumu notářské činnosti, která se však ani po skončení válek již v plném rozsahu neobnovila.³⁰

²⁸ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 26.

²⁹ NUHLÍČEK, Josef, HLAVÁČEK, Ivan a Markéta MARKOVÁ, ed. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Praha: Notářská komora České republiky, 2011. ISBN 978-80-87271-41-4, str. 48.

³⁰ SKŘEJPEK, Michal. *Právníkový stav a právnícké profese v minulosti*. [Praha]: Havlíček Brain Team, 2007. ISBN 978-80-903609-9-0, str. 155.

3.4 Vývoj notářství v českých zemích před rokem 1848

Počátkem husitské revoluce došlo k zásadnímu rozvratu právního systému a ke změně základní podoby jednotlivých písemností. Základními diplomatickými dokumenty se staly úřední spisy a akta, přičemž ve stavovských institucích za ně byly považovány i veřejné knihy.³¹ Roku 1512 vydal císař Maxmilián I. první právní předpis označený jako notářský řád a jeho působnost byla velice značná, jelikož platil ve většině zemí Svaté říše římské národa německého, až do jejího zániku v roce 1806. Dle preambule tohoto notářského řádu „*byl úřad veřejných notářů, který zachovával prostřednictvím písma stanoviska, projevy vůle a činy osob pro jasnou a věčnou paměť a zajišťoval ji důvěryhodnými veřejnými listinami, užitečný, prospěšný a nezbytný nejen k výkonu spravedlnosti a zachování míru, ale také kvůli tomu, co se denně dotýkalo říše a poddaných.*“³² Byly zde zmíněny i nedostatky, pro něž bylo třeba notářství reformovat, převážně kvůli nízkým znalostem některých notářů, falšování dokumentů či podvodům. Tento notářský řád upravoval velice podrobně problematiku veřejných listin, neboť definoval, že notář je povinen vést protokol o své agendě a sbírku kopií listin, které vyhotovil.³³

Novým impulsem pro český notariát po husitských válkách se měla stát volba Ferdinanda Habsburského českým králem v roce 1526. „*Ferdinand I. zahájil velmi záhy po svém zvolení králem v Čechách a Uhrách centralizační program, vyjádřený poprvé v novém dvorském řádu z 1. ledna 1527. Počátek splnutí osudů rakouského notářství a notariátu v českých zemích je spojován rovněž s jeho panováním.*“³⁴ Od jeho nástupu na trůn prakticky až do vzniku samostatné Československé republiky, české právo i notářství sdílelo osud většiny zemí rakouských. Pro veřejný notariát bylo toto období velice složité, jelikož ani četné snahy o zlepšení pozitivní změnu nepřinesly. Roku 1627 vešlo v platnost Obnovené zřízení zemské pro Čechy a o rok později i pro Moravu, prostřednictvím kterého došlo k rozvoji pokoutnictví a následně i k dalšímu úpadku této instituce. „*Prohlubující se krize notářství*

³¹ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 48.

³² BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 50.

³³ Tamtéž, str. 51.

³⁴ Tamtéž, str. 55.

v průběhu 16. století s sebou přinášela velkou nespokojenost s touto oblastí činnosti, což se promítalo i v řadě stížností.³⁵

První krok ke změně učinil roku 1725 až císař Karel VI., který nařídil, aby „se zřetelem k tomu, že různí pokoutníci i jiné in jure ex praxi rozběhlí lidé za notáře veřejné se vydávali a za ně se posuzovati dávali, ba že i někteří notáři ve svém tom umění tak špatně se vyznali, že ani nějakou výpověď, smlouvu, závěť anebo jiné právní jednání řádně sepsati a sestaviti nedovedli, notáři byli přezkoušeni a aby běh života jejich přísně byl vyšetřen, v úřadě pak aby ponecháni byli jen k tomu způsobilí.“³⁶ O notářský úřad se zároveň nesměl u papeže ucházet nikdo bez souhlasu císaře a papežští notáři nemohli svůj úřad vykonávat bez císařova souhlasu.

Dalším mezníkem pro české notářství byla vláda Josefa II., který se zasloužil o prosazení celé řady změn, mimo jiné i v oblasti právní a soudní. Jeho reformy učiněné mezi lety 1781 - 1848 však byly charakteristické svým omezováním notářství. Jedním z významných výsledků jeho aktivity na tomto poli bylo vydání obecního soudního řádu z 1. května 1781, který stanovil, že za veřejnou listinu se pokládá jen notářský směnečný protest a ostatní notářské listiny se za veřejné nepovažují.³⁷ Zbylým listinám sepsaným notáři tak byla veřejná víra odebrána, což vypovídalo i o značné nedůvěře společnosti směrem k notářům. Za vlády Františka II. v roce 1796 bylo toto ustanovení v některých rakouských zemích opraveno a všechny řádné notářské listiny uznány za listiny veřejné.

3.5 Notářství v českých zemích v letech 1848 – 1918

Revoluce v letech 1848 – 1849 se skládala zhruba z padesáti dílčích povstání či ozbrojených střetnutí a do bojů se zapojila celá Evropa, která byla ať již přímo, či nepřímo zasažena jejich důsledky. V kontextu těchto zásadních událostí a mnohdy rozsáhlých společenských změn pokračoval i pozvolný vývoj notářského

³⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie: vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-051-4, str. 251.

³⁶ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884, str. 50.

³⁷ ČULÍK, Jaroslav. *O notářství*. Naše právo a stát. Sborník k šedesátému výročí založení Spolku československých právníků „Všehrd“. Praha: Nákladem Spolku československých právníků „Všehrd“, 1928, str. 133.

úřadu. Dne 14. července 1849 vydal císař rozhodnutí o nové organizaci soudů, ve kterém výslovně stanovil, že sepisování smluv a dalších soukromoprávních listin bude vyňato z působnosti soudů s tím, že bude zřízen „*nový právní institut*“. Tehdejší ministr spravedlnosti dr. Anton Schmerling poté navrhl císaři dne 30. dubna 1850 zřízení instituce notářství, v důsledku čehož byl dne 29. září 1850 schválen císařský patent č. 366/1850 ř. z. Tento patent upravoval výkon notářství v Horních a Dolních Rakousích, Štýrsku, Solnohradech, Korutanech, Čechách, na Moravě, Slezsku, Kraňsku, Gorici a Gradišku, Istrii, na území města Terst, Tyrolsku a Vorarlbersku. Zmíněný notářský řád představoval první ucelenou moderní právní úpravu notářství v rakouských zemích, jejíž základy byly převzaty převážně z francouzského notářského řádu z roku 1803. Jeho hlavním cílem bylo zavedení jasné organizace notářství a zamezení pokoutnému poskytování právních a notářských služeb, avšak snaha o jeho zavedení do rakouských zemí vedla spíše k neúspěchu, jelikož v tehdejší rakouské společnosti neexistovali notáři, kteří by disponovali takovými vlastnostmi, které notářský řád předpokládal. Postupem času byla nedostatečná kvalifikace notářů řešena dosazováním soudních úředníků a zeměpanských úřadů. Na tuto situaci reagovalo ustanovení § 3 notářského řádu, které rozdělovalo funkci advokátů a notářů, jelikož ukládalo povinnost dokládat notářské zápisy do veřejných knih výhradně notářským spisem či jinou veřejnou listinou, ale nakonec nabylo účinnosti pouze ve třech rakouských zemích, a to v Dolních a Horních Korutanech, Rakousích a Solnohradsku, kde bylo později zrušeno.“³⁸

Dne 21. května 1855 byl vydán císařský patent č. 93/1855 ř. z., který zavedl nový notářský řád a navazoval na jednotlivé předchozí koncepce. Důvodem vydání nového notářského řádu byla „*potřeba, aby se v nařízeních o notářství vydaných změny některé učinily, poněvadž řád tento nevyhověl požadavkům naň vloženým*.“³⁹ Tento notářský řád byl s ohledem na ten předchozí mnohem propracovanější, jelikož posiloval postavení autority notářů a prosazoval zjednodušení některých formalit, přičemž notář mohl na žádost klienta sepisovat podání ve věcech nesporných a soukromé listiny. Listinám soukromoprávního charakteru mohla být po dohodě smluvních stran přisouzena veřejnoprávní povaha, avšak pouze s účinky

³⁸ ČULÍK, Jaroslav. Notářstvo v prvém desetiletí trvání naší republiky, Ad Notam, 1999, číslo 1, str. 12, převzato z časopisu České právo, 1928, číslo 8, str. 67.

³⁹ SLAVÍČEK, J. O notářství. Časopis Právník, duben 1861, str. 17 převzato z KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). Ad Notam, 2013, č. 2, str. 24.

inter partes. Notáři byli rovněž oprávněni provádět úschovy peněz, dlužních úpisů, či jiných cenných papírů a odměna za tyto úkony se řídila notářským tarifem. Ostatní úřední ujednání výslovně neuvedená v notářském tarifu podléhala smluvní odměně, kterou strany byly povinny s notářem sjednat. V postavení soudních komisařů notáři vyřizovali téměř všechny nesporné záležitosti, zejména sirotčí a pozůstalostní, které tvořily velice rozsáhlou agendu.⁴⁰

„Přestože ani notářský řád z roku 1855 nenaplnil v době své šestnáctileté účinnosti zcela všechna v něj vkládaná očekávání, notářství zůstalo definitivně zachováno a příslušníci notářského stavu se sami zapojili do reformních snah o vydání příznivějšího notářského řádu.“⁴¹

3.6 Notářství v letech 1918 – 1945

Tuto etapu je možné charakterizovat jako počáteční cestu k proměně a zvýšení významu notářské činnosti. Dle ustanovení čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého ze dne 28. 10. 1918 došlo k převzetí právní úpravy, tudíž veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstaly v platnosti. Tento zákon označovaný jako recepční norma recipoval veškerý rakouský právní řád, v důsledku čehož došlo i k převzetí právní úpravy notářské činnosti.⁴² V českých zemích tak zůstal v platnosti notářský řád č. 75/1871 ř. z. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platil zákonný článek XXXIV/1914.⁴³ *„Dle notářského řádu platného v českých zemích notáři vykonávali dvojí činnost; veřejnou a soukromou. V rámci veřejné činnosti notáři sepisovali a vydávali veřejné listiny o právních prohlášeních a jednáních a o skutečnostech, z nichž měla být uplatněna práva, brali do úschovy listiny, apod. Hlavní náplň soukromé činnosti tvořilo zejména sepisování podání na žádost účastníků v tzv. věcech nesporných, adresovaných kterémukoliv úřadu, sepisování soukromých listin a provádění některých dalších úkonů. Notáři mohli rovněž zastupovat obviněné před soudem v trestních věcech. Notáři tvořili v obvodu sborového soudu první stolice kolegium*

⁴⁰ FOUKAL, Martin a kol. Z dějin notářství. Ad Notam, 2003, jubilejní číslo, str. 8.

⁴¹ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 76.

⁴² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie: vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-051-4, str. 253.

⁴³ Tamtéž.

*notářů z řad členů kolegia, které sdružovalo alespoň 15 notářů, kde byla vytvářena notářská komora.*⁴⁴

V období první republiky platil tzv. *numerus clausus* a sídla i počet notářů byl pevně stanoven ministerstvem spravedlnosti, který notáře jmenoval a vykonával i nejvyšší dozor nad notářskou činností. Jednalo se především o agendu soudního komisaře, nad kterou náležel na nižší úrovni dozor krajským či vrchním soudům a na vyšších úrovních taktéž notářským komorám.⁴⁵ Právní úprava notářství však neprošla za období první republiky žádnými zásadními změnami. Za první zákon, který lze považovat za dílčí v procesu přeměny funkce notáře lze považovat zákon č. 155/1919 Sb. ze dne 13. 3. 1919. Podle článku 5 citovaného zákona byli notáři jmenováni za monarchie, pro území budoucího Československa, povinni do jednoho měsíce od účinnosti zákona vykonat přísahu věrnosti.⁴⁶ Tradiční notářská agenda zůstala v podstatě beze změny, avšak nové politické poměry přinesly notářům nové možnosti řešení záležitostí finančního a hospodářského rázu.

Za druhé Československé republiky došlo ze strany notářů k požadavku vydání nového notářského řádu, který by jim umožnil být opět jediným a výhradním ověřovacím orgánem.⁴⁷ Za reakci na tuto situaci lze považovat vydání opatření Stálého výboru č. 285/1938 Sb. ze dne 16. 11. 1938, kterým se měnila některá ustanovení o notářských komorách a notářích. V § 3 odst. 1 byly stanoveny náležitosti, které musel notářský kandidát splňovat, aby mohl být zapsán do seznamu kandidátů. Podmínkou bylo československé státní občanství a znalost státního jazyka. Notářská komora měla možnost odmítnout zápis i přes splnění veškerých podmínek, existovala-li obava, že dojde k dotčení veřejného zájmu, zejména pokud by byli ohroženi kandidáti dosud zapsaní.⁴⁸ Agenda notářů se v této době v podstatě nezměnila, v podstatě došlo pouze ke zvýšení okruhu záležitostí, které bylo třeba vyřešit v souvislosti se ztrátou území.

⁴⁴VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4, str. 316.

⁴⁵ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. Ad Notam [online] č. 5. 2003, [cit. 2022-12-3]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2003_5.pdf

⁴⁶ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0, str. 124.

⁴⁷ Tamtéž, str. 135.

⁴⁸ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Historie notářství v dokumentech*. Ostrava: Key Publishing ve spolupráci s The European Society for History of Law, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-168-9, str. 265.

3.7 Vznik tzv. státního notářství

První změna v organizaci notářství po únorovém převratu v roce 1948 nenastala bezprostředně po něm, ale až na konci roku 1949, kdy se notáři začali řídit zákonem č. 201/1949 Sb. Notářská činnost jako taková ještě nebyla tímto předpisem „okleštěna“, ale již první paragraf naznačoval její budoucí vývoj: „Notáři jsou povinni přispívat k zachování a upevňování lidově demokratického právního řádu.“⁴⁹ O povaze notářských listin pojednávala ustanovení § 20 a 21 tohoto zákona, podle nichž notářské zápisy a notářská osvědčení z nich vydaná jsou veřejnými listinami, bylo-li při jejich pořízení šetřeno předepsaných náležitostí. Notářský zápis týkající se soukromoprávního závazku, jenž splňoval všechny obsahové náležitosti, mohl být vykonatelný pouze tehdy, svolil-li k tomu povinný v notářském zápise.⁵⁰ Na základě tohoto zákona byla instituce notářství sjednocena na celém území republiky a taktéž měl zajistit určitou koordinaci s justičními orgány.⁵¹ Další změny v postavení a působnosti notářství přinesly nové občanskoprávní kodifikace v rámci tzv. právníké dvouletky, jelikož nový občanský zákoník a občanský soudní řád zásadním způsobem změnily úkoly notářství.

S vydáním zákona č. 116/1951 Sb. o státním notářství došlo k zásadnímu omezení notářské činnosti, která byla upravena v pouhých deseti paragrafech. Dle tohoto předpisu museli notáři odevzdat justiční správě vybavení svých kanceláří a zbavit se veškerých rysů nezávislého svobodného povolání. Změnu v organizaci a úkolech notářství přinesl zákon č. 52/1954 Sb., kterým se rozšířila působnost státního notářství. „Vzhledem k tomu, že se notářství ve své podstatě osvědčilo, byla zrušena činnost z pověření soudu a dvoukolejnost odstraněna tím, že určité agendy, a to především agenda dědická, byly předány přímo do kompetence státního notářství.“⁵² Listinná činnost notářů byla omezena na minimum a měli zastávat spíše politickou funkci. Činností, kterou zákonodárce svěřil do kompetence notářů, byla registrace smluv, které notář sepisoval a vybíral i veškeré související poplatky.

⁴⁹ zákon č. 201/1949 Sb., o notářství

⁵⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Právní úprava notářství: (historie a současnost)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1157-2, str. 102.

⁵¹ BRÁZDA, Jiří – BÉBR, Richard – ŠIMEK, Pavel. *Notářství jeho vývoj, organizace a pravomoc*. Praha: Academia, 1976, str. 47.

⁵² Tamtéž, str. 48.

Bývalá státní notářství, zvláště v posledním období své existence měla určité uznání a důvěru veřejnosti, dané především přístupem valné většiny notářů k výkonu jejich agendy, zejména v případě poskytování právních služeb v majetkoprávních vztazích.

3.8 Cesta k obnově českého notářství

*„Po listopadu roku 1989 bylo zřejmé, že v nových poměrech při přepokládání změně majetkových vztahů a nového pojmání povahy vlastnictví, státní notářství není a nemůže být schopno plnit nezastupitelnou působnost notářství v procesní prevenci, jejíž uplatňování je v právním státu kontinentálního typu založeného na právní jistotě nezbytné.“*⁵³ Na základě těchto skutečností došlo dne 28. 4. 1992, s účinností od 1. 1. 1993 k přijetí důležitých federálních zákonů, kterými byly zákon č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a zákon č. 264/1992 Sb. doplňující občanský zákoník a zrušující zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský zákon). Po přijetí federálních zákonů bylo třeba přijmout i zákony republikové, zejména nový notářský řád, který nabyt účinnosti dne 1. 1. 1993. V průběhu ledna roku 1993 na ustavujících kolegiích vznikly i jednotlivé notářské komory v obvodech tehdejších krajských soudů a Městského soudu v Praze a poté byla na sněmu konaném ve dnech 26. a 27. ledna 1993 ustavena i Notářská komora České republiky. Vznikem jednotlivých notářských komor došlo ke zkvalitnění dohledu nad činností notářů, jehož smyslem bylo rovněž zamezit nestandardnímu poskytování notářských služeb v důsledku přežívající „*spolupráce*“ mezi některými notáři, advokátními kanceláři, podniky, či státními institucemi.

V této souvislosti nelze nezpomenout jméno JUDr. Jiřího Brázdy (1921 – 2001). Pan doktor Brázda patřil k předním představitelům českého notářství a významnou měrou se zasloužil o obnovení svobodného českého notářství počátkem devadesátých let minulého století. Pro svou životní právnickou dráhu si vybral povolání notáře a i přes zestátnění notářství v roce 1948 zůstal tomuto povolání věrný a celý svůj profesní život prožil jako notář v Mělníku. JUDr. Brázda se snažil pochopit, jak notářství funguje tam, kde jeho klasická podoba nebyla narušena a

⁵³ JINDŘICH MILOSLAV. Cesta k obnovení českého notářství. Ad Notam [online] 2018 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_664-cesta-k-obnoveni-ceskeho-notarstvi-prosinec-1989-az-leden-1993

podářilo se mu navázat písemné i osobní styky s notáři z celého světa. Významné byly především jeho styky s notáři z Latinské Ameriky či s notáři španělskými.⁵⁴ „Počínaje dnem 1. 1. 1993 nastala novodobá historie notářství, ve které notářství úspěšně obhájilo své postavení v našem právním systému a díky schopnosti stálého přizpůsobování se požadavkům moderní doby jeho význam vzrůstá.“⁵⁵

S postupujícím vývojem doby došlo dne 1. července roku 2009 k zásadním změnám v notářské instituci. V tomto období byly přijaty významné předpisy, které zásadním způsobem změnilý výkon notářství. Změny se týkaly samotného postavení a působnosti notářů, jejich činnosti v rámci řízení o dědictví, evidence smluv o manželském majetkovém režimu či sepisu notářských zápisů s doložkou přímé vykonatelnosti. Taktéž zasahovaly i do kvalifikačních předpokladů, podmínek pro výkon notářské činnosti, kárné odpovědnosti a odměňování notářů. Tyto změny se nesly v duchu „reformy justice z dílny Jiřího Pospíšila“, jejímž cílem bylo „odbřemenění“ a zrychlení činnosti soudů a nastaly společně s obecnými změnami soudního procesu.

Dne 1. 7. 2009 došlo k nabytí účinnosti novely občanského soudního řádu, která přispěla k urychlení soudního procesu. Touto novelou došlo k zásadnímu posílení role notáře v dědickém řízení, jelikož až do 30. 6. 2009 bylo z pravomoci notáře vyloučeno, aby v postavení soudního komisaře vydával jakákoliv rozhodnutí, s výjimkou usnesení, jimiž se upravoval průběh řízení. V § 38 odst. 1 a 2 OSŘ zákonodárce svěřil notáři pravomoc činit v postavení soudního komisaře v zásadě všechna rozhodnutí, s výjimkou taxativně vymezených případů. Na rozdíl od předchozí právní úpravy byla notáři stanovena povinnost předložit soudu podklady pro rozhodnutí společně s návrhem znění tohoto rozhodnutí. V rámci novelizace notářského řádu, která nabyla účinnosti dne 1. 7. 2009, došlo k opětovnému zakotvení a definování pojmu notářství, který má v našich zemích dlouholetou historii.⁵⁶

⁵⁴ WAWERKA, Karel. Sto let od narození Jiřího Brázdy. Ad Notam [online] 2021, č. 2, str. 41 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_1025-sto-let-od-narozeni-jiriho-brazdy

⁵⁵ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. Ad Notam. 2003, str. 18.

⁵⁶ KORBEL, František, PRUDÍKOVÁ, Dana, SVĚŽENOVÁ, Lucie, LETKOVÁ, Renata. Změny ve výkonu notářství po 1. červenci 2009. Ad Notam, 2009, č. 4, str. 122.

4 Veřejná listina a její důkazní síla

Veřejné listiny jsou považovány za jeden ze základních prostředků realizace práva, neboť napomáhají předcházení sporům, případně k jejich rychlému řešení. Je nutno podotknout, že jsou-li samy exekučním titulem, tento potenciální spor přímo řeší. V našem právním řádu byla jejich role umocněna změnou notářského řádu, účinnou od 1. 7. 2009, kterou došlo k postupnému upevnění jejich postavení. V § 2 notářského řádu bylo stanoveno, že se výkonem notářství rozumí mimo jiné též sepisování veřejných listin o právních úkonech a osvědčování právně významných skutečností. Předchozí právní úprava byla částečně odlišná, jelikož výkon notářství byl nazýván notářskou činností a tímto se rozumělo mimo jiné i sepisování veřejných listin, avšak jen pro účely stanovené v notářském řádu. Pojem veřejné listiny je v českém právu hojně užíván a odkazují na něj předpisy práva občanského, správního i trestního. Ačkoli bychom očekávali, že tento pojem bude jasně definován, český právní řád obecnou definici neposkytuje. Veřejná listina je listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou prohlásí zákon; to neplatí, trpí-li takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla.

Veřejnou listinu vymezuje v českém právním řádu § 567 ObčZ, ale též i § 134 OSŘ. Veřejnými listinami jsou podle občanského soudního řádu „*listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomocí, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné.*“⁵⁷ Pro veřejné listiny zákon stanovuje stejné právní následky a dokonce i stejnou důkazní sílu jako pro listiny vydané soudy či jinými státními orgány. Občanský zákoník na mnoha místech vyžaduje, aby určité právní jednání mělo formu veřejné listiny, avšak bez bližší specifikace takové veřejné listiny. Na toto ustanovení proto reaguje § 3026 odst. 2 ObčZ, podle nějž se v těchto případech veřejnou listinou rozumí notářský zápis, přičemž nahradit jej může i rozhodnutí orgánu veřejné moci o schválení smíru nebo jiného projevu vůle, pokud to povaha takového rozhodnutí nevyklučuje. Ustanovení § 6 notářského řádu definuje, které z dokumentů vyhotovovaných notářem mají charakter veřejné listiny a doplňuje tak § 567 ObčZ. Dle tohoto ustanovení se za veřejnou listinu považují jednak notářské zápisy (včetně stejnopisů a výpisů z nich), ale i listiny o ověření (vidimace, legalizace,

⁵⁷ § 134 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

osvědčení o předložení listiny). V této souvislosti je třeba zdůraznit, že prostý opis notářského zápisu veřejnou listinou není a u ověřeného opisu má povahu této listiny jen vidimační doložka na něm umístěná. Veřejnými listinami jsou taktéž listiny, které notář vydává jako soudní komisař v pozůstalostním řízení a v tomto případě se jedná o listiny vydané orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci ve smyslu § 567 ObčZ. Platnost statusu veřejné listiny není časově omezena, avšak její praktická použitelnost může v důsledku změn právní úpravy poklesnout či zaniknout.⁵⁸ Účinnost veřejné listiny je teritoriálně omezena na území České republiky a těch států, které se zavázaly k přímé použitelnosti českých veřejných listin.

4.1 Předpoklady prohlášení listiny za veřejnou

Veřejná listina je obecný pojem používaný pro označení všech listin, které požívají postavení definované v občanském soudním řádu, popřípadě v občanském a trestním zákoníku. K platnosti právního úkonu je potřeba, aby splňoval předepsanou formu, která může být ústní, písemná, písemná s úředně ověřeným podpisem či elektronicky uznávaným podpisem a taktéž ve formě notářského zápisu. Formu právního úkonu zákonodárce stanoví tím, že pro něho předepíše určité náležitosti a současně způsob, jakým má být tento projev vůle učiněn. Aby listina mohla být považována za veřejnou, musí splňovat několik předpokladů. Jedná se především o stanovené náležitosti listiny zákonem, pravidla pro pořizování těchto listin a taktéž musí být splněny předpoklady pro subjekt, který má způsobilost tyto listiny vyhotovovat.⁵⁹ V tomto případě hovoříme o notáři, který musí být pověřen notářským úřadem státem a jmenován ministrem spravedlnosti, přičemž musí mít vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního oboru právo, musí být bezúhonný, absolvovat předepsanou dobu notářské praxe, je povinen zajistit pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem činnosti notáře a složit notářskou zkoušku. Veřejné listiny musí sepisovat nestranně a nezávisle a určitý notářský úkon může odmítnout jen v zákonem stanovených případech a není-li tento úkon v souladu se zákonem a obecně závaznými právními předpisy, je povinen ho odmítnout. Je třeba podotknout, že v případě sepisování

⁵⁸ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 38.

⁵⁹ JINDŘICH, Miloslav. *Veřejné listiny - stěžejní úloha notářství*. Ad Notam, 2010, č. 1, str. 7.

notářských zápisů o právních úkonech zákon stanovuje primární odpovědnost státu za škodu způsobenou notářem. Pokud stát má za to, že je žádoucí prokázat, že se skutečně stala určitá skutečnost, a tudíž je tento právní úkon nezpochybnitelný, dochází k uplatnění těchto zápisů. Děje se tak především za účelem ochrany třetích osob, avšak „v zahraničních právních úpravách je vedle důrazu na garanci ochrany práv třetích osob kladen v právu obchodních společností i důraz na právní jistotu při převodech nemovitostí. Trh s nemovitostmi, i s ohledem na to, že především nemovitosti slouží k zajištění investic, je pokládán za jeden ze základních pilířů ekonomiky. Proto například v Německu, Francii, Itálii, Španělsku, Holandsku, ale i Polsku je předepsán pro smlouvu o převodu nemovitostí notářský akt.“⁶⁰ Účastníci právních vztahů však mohou vedle zákonem stanovené formy notářského zápisu či povinného osvědčení notářem využít tuto formu téměř pro jakýkoliv písemný právní úkon.

4.2 Veřejná víra jako podstata veřejné listiny

Zvláštní postavení veřejných listin je odvozeno především od toho, že veřejné listině je dána veřejná víra, která zakládá víru v pravdivost a pravost této listiny. Tuto veřejnou víru v autentičnost listiny je možno považovat za výseč z veřejné víry v zákonnost uplatňování veřejné moci jako celku.⁶¹ Je taktéž projevem požadavku na zvláštní odbornou způsobilost notáře, přičemž slouží především k ochraně práv třetích osob a veřejného zájmu v právních vztazích, jelikož platí obecný princip stanovující zákaz přímého vzniku práv a povinností v neprospěch třetích osob. V případě veřejných listin sepsaných notářem je garancí této víry především osobnost notáře a skutečnost, že originál notářského zápisu je vždy uložen a archivován ve sbírce notářských zápisů. Teorií bylo dovozeno, že za veřejnou víru lze považovat zvláštní osvědčení pravdivosti nadané skutečnými zárukami správnosti. K tomu, aby veřejná víra mohla být v listinách obsažena, je třeba stanovit zvláštní náležitosti listiny a zajistit, aby byla pořízena v nestranném a nezávislém prostředí.

V zemích kontinentálního typu nestranná instituce notářství zajišťuje vyhotovování veřejných listin splňujících určité předpoklady, které listinám

⁶⁰ JINDŘICH, Miloslav. Veřejné listiny - stěžejní úloha notářství. Ad Notam, 2010, č. 1, str. 9

⁶¹ FRINTA, Ondřej. Veřejná víra. Právní fórum, 2006, č. 9, str. 318.

v určitém ohledu dodávají veřejnou víru. Z tohoto důvodu musí „místo“ k vyhotovování listin umožňovat odbornou úroveň sepsání, aby nemohlo dojít k jakémukoliv zpochybnění těchto listin. Je třeba dbát na dodržování předepsaných náležitostí listiny, ale taktéž na preventivní kontrolu její platnosti a především na postup při pořizování této listiny. *„Jak důležitým prostředkem jsou notářské listiny, lze dovodit z pozornosti, které se jim dostává ve studiích zabývajících se důvody současné ekonomické krize vzešlé z americké ekonomiky, tedy z anglosaského právního rámce. V porovnání s německým či francouzským právním prostředím je objevován jejich význam pro možnou ochranu před krizovými situacemi zejména v úvahách o jejich předejití.“*⁶²

Status veřejné listiny má za důsledek uplatnění vypravitelné domněnky správnosti a předpokládá tedy, že tato listina nemá žádné vady, dokud není prokázán opak. Regulaci této domněnky, která je klíčová pro účely soukromého práva nalezneme v § 568 odst. 1 a 2 ObčZ, které stanovují, že: *„Je-li nějaká skutečnost potvrzena ve veřejné listině, zakládá to vůči každému plný důkaz o původu listiny od orgánu nebo osoby, které ji zřídily, o době pořizení listiny, jakož i o skutečnosti, o níž původce veřejné listiny potvrdil, že se za jeho přítomnosti udála nebo byla provedena, dokud není prokázán opak. Zachycuje-li veřejná listina projev vůle osoby při právním jednání a je-li jednajícím podepsána, zakládá to vůči každému plný důkaz o takovém projevu vůle. To platí i v případě, že byl podpis jednajícího nahrazen způsobem, který stanoví zákon.“* Právní úpravu domněnky správnosti veřejných listin pro civilní řízení nalezneme naopak v § 134 OSŘ, který definuje, že veřejné listiny *„potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno či potvrzeno.“* Z výše zmíněné právní úpravy lze dovodit, že veřejná listina zakládá právní účinky mezi stranami již okamžikem jejího vyhotovení. Vůči třetím osobám nabývá účinky za situace, že jim tato listina byla předložena nebo byl její obsah zveřejněn ve veřejném seznamu.⁶³

⁶² JINDŘICH, Miloslav. Veřejné listiny - stěžejní úloha notářství. Ad Notam, 2010, č. 1, str. 3.

⁶³ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 39.

4.3 Veřejné listiny „versus“ veřejný a soukromý zájem

V souvislosti s ochranou práv třetích osob zákonodárce pro určitá jednání stanovuje formu veřejné listiny, za účelem zachování transparentnosti a jistoty právních úkonů. Za názorný příklad lze považovat obligatorní formu notářského zápisu pro právní jednání týkající se nemovitostí, zejména pak jejich převodu. Zde má i stát eminentní zájem na tom, aby bylo postaveno na jisto, kdo danou nemovitost vlastní. V tomto případě každá osoba, která plánuje zakoupit nemovitost, potřebuje mít jistotu v tom, že druhá smluvní strana má skutečně oprávnění tuto nemovitost prodat. I přes rozsáhlé množství podvodných transakcí zde však zákonodárce nestanovil zvláštní ochranu či požadavek na tyto smlouvy o převodu a zatěžování nemovitostí. V českém právním řádu můžeme za typický příklad stanovení formy veřejné listiny považovat obligatorní formu pro smlouvy o manželském majetkovém režimu. Nutno podotknout, že i zde existuje veřejný zájem na jistotě o tom, zda manželé tuto smlouvu uzavřeli, či nikoliv. Tímto způsobem může být tak stanoveno, zda a jakým způsobem jsou majetkové vztahy manželů modifikovány a kdy k této modifikaci došlo.⁶⁴

Hlavním smyslem veřejných listin v soukromém právu je ochrana veřejného zájmu bez ohledu na přání či zájmy účastníků právních jednání, popřípadě osvědčovaných skutečností. Náš právní řád však stanovuje požadavek obligatorní formy veřejné listiny jen v několika mála případech. Z hlediska ochrany veřejných zájmů tyto listiny poskytují vyšší důkazní sílu a tím i sníženou zpochybnitelnost, na rozdíl od listin soukromých. Na základě této skutečnosti proto právní úprava umožňuje účastníkům volbu veřejné listiny za účelem předcházení sporům.

4.4 Význam veřejné listiny v řízení před soudem

U každé veřejné či soukromé listiny je soud oprávněn zkoumat její pravost, tj. zda byla skutečně vydána oprávněným subjektem. U veřejných listin, které mají charakter osvědčení či potvrzení je třeba hodnotit nejen jejich pravost, ale i pravdivost jejich obsahu, přičemž u veřejných listin obsahujících nařízení či prohlášení orgánu veřejné moci soud nehodnotí správnost listiny, nýbrž pouze její

⁶⁴ KLEIN, Šimon. Veřejné listiny a jejich důkazní síla. Ad Notam, 2014, č. 4, str. 4.

pravost. Pravá veřejná listina, o jejíž správnosti v průběhu řízení nevzešly žádné pochybnosti, může být zbavena své důkazní síly pouze tehdy, tvrdí-li účastník určité skutečnosti a nabídne-li důkazy, jimiž bude prokázána nepravdivost listiny. Soud může v rámci probíhajícího řízení za účelem prověření správnosti nebo pravosti listiny provést jakékoliv důkazy, které jsou v rámci tohoto řízení přípustné. Typicky se bude jednat o výslech svědka, znalce, či znalecký posudek a důkazní břemeno leží na osobě, která popírá její správnost. V současné době již lze téměř spolehlivě určit, zda listina i její jednotlivé stránky byly vytištěny na tomtéž zařízení, případně alespoň ve shodném období a zdali se u konkrétních stránek jedná o originální tisk či nikoliv.⁶⁵ Na případnou škodu způsobenou nesprávným úředním postupem při vydání či pořízení veřejné listiny lze aplikovat právní úpravu dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Jednou ze specifických vlastností veřejné listiny je její vykonatelnost. V souladu s ustanoveními OSŘ jsou v první řadě vykonatelná rozhodnutí soudu, která ukládají povinnému splnění určité povinnosti. Ustanovení OSŘ upravující vykonatelnost rozhodnutí soudu se však dle § 274 OSŘ užití i na celou další skupinu listin, k nimž patří i zmiňované veřejné listiny. Vykonatelnou může být pouze ta listina, která splňuje určité formální a materiální předpoklady.⁶⁶ Pokud se zaměříme na formální předpoklady vykonatelnosti, je potřeba vycházet z požadavků jednotlivých zákonů kladených na formální stránku příslušné veřejné listiny. V případě sepisování notářských zápisů o právních úkonech jsou formální náležitosti vymezeny v § 63 notářského řádu a obdobné ustanovení obsahuje i § 79 exekutorského řádu a taktéž § 67 správního řádu.

Práva a jim odpovídající povinnosti musí být v listině určeny přesným a nepochybným způsobem, jelikož se jedná o nezbytný materiální předpoklad pro nařízení výkonu takové listiny. Tato veřejná listina musí vždy obsahovat přesnou individualizaci oprávněného a povinného, přesné vymezení práv a povinností k plnění, jakož i přesný obsah a rozsah plnění. Jinými slovy, listina musí být materiálně vykonatelná a nesplňuje-li tyto požadavky, nemůže být pokládána za

⁶⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva. Právní rozhledy, 2006, č. 8, str. 277.

⁶⁶ KURKA, Vladimír a Karel SVOBODA. *Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Judikatura (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-374-6.

způsobilý exekuční titul. Jednotlivé zákony mohou stanovovat i další specifické obsahové náležitosti, jako je tomu například u notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti, či exekutorského zápisu.⁶⁷

4.4.1 Notářská listina v exekučním řízení

Soudní výkon rozhodnutí a exekuční řízení jsou samostatnými druhy civilního řízení. Svou povahou se výrazně liší od řízení nalézacího a to je dáno především tím, že plní zcela odlišný účel. Zatímco nalézací řízení deklaruje nebo zakládá určité právní vztahy, výkon rozhodnutí a taktéž i exekuční řízení směřují k vymožení splnění povinnosti stanovené exekučním titulem, pokud nedošlo k dobrovolnému plnění.⁶⁸ Exekuční řízení je bezprostředně spojeno s použitím nejúčinnějších prostředků státního donucení, proto se zde silně uplatňuje požadavek právní jistoty osob, do jejichž práv je v rámci řízení mocensky zasahováno. Za tradiční exekuční pilíř je považována zásada stanovující možnost nařízení výkonu rozhodnutí jen na návrh a ve prospěch toho, kdo disponuje exekučním titulem a současně jen proti osobě, které náleží odpovídající povinnost plnění. Poněvadž soud otázku aktivní a pasivní legitimace zkoumá jen z hlediska exekučního titulu, lze proti jinému nebo ve prospěch jiného nařídit exekuci pouze tehdy, jestliže bude prokázáno, že na něj přešla určitá povinnost či právo z exekučního titulu.

K přechodu těchto práv a povinností dochází univerzální sukcesí (např. děděním dle § 1475 a násl. ObčZ), či singulární sukcesí (např. postoupením pohledávky dle § 1879 a násl. ObčZ). Jelikož v exekučním řízení nelze provádět dokazování, lze přechod práv a povinností prokázat pouze listinou vydanou nebo ověřenou státním orgánem. Přechod práv a povinností z exekučního titulu prokazuje oprávněný. V případech, kdy k sukcesí dochází přímo ze zákona, je potřeba, aby oprávněný prokázal, že nastala zákonem prokazovaná skutečnost a v ostatních případech musí doložit listinu vydanou státním orgánem, například prostřednictvím usnesení o dědictví či výpisem z obchodního rejstříku.⁶⁹

⁶⁷ § 78 zákona č. 120/2001 Sb., exekutorský řád

⁶⁸ KURKA, Vladimír a Ljubomír DRÁPAL. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-443-9, str. 10.

⁶⁹ BUREŠ, Jaroslav. Význam veřejné listiny v řízení před soudem. *Ad Notam*, 1997, č. 6, str. 135.

4.4.2 Vady veřejné listiny a jejich důsledky

Aby listina vyhotovená notářem požívala status veřejné listiny, musí splňovat podmínku formálních i obsahových náležitostí stanovených notářským řádem. Lze považovat za rozhodné, zda listina obsahuje ochranné prvky, kterými jsou úřední razítko a podpis notáře nebo pověřeného zaměstnance, je řádně svázána a opatřena pečeti a zda tuto listinu vyhotovila k tomu oprávněná osoba. Podstatným znakem jsou taktéž náležitosti předepsané pro daný druh notářského zápisu. V případě vzniku vady veřejná listina její status ztrácí, přičemž u notářského zápisu dochází i ke ztrátě s ním spojených certifikací.⁷⁰ Může dojít i k situaci, kdy listina sepsaná notářem nebude mít v důsledku vad status veřejné listiny, ale úkon v ní obsažený bude i přesto platný. V tomto okamžiku listina ztrácí svou důkazní moc, avšak zůstává závaznou pro jednotlivé účastníky právního vztahu. Z výkladu tohoto ustanovení ve své podstatě vyplývá, že jakákoliv chybějící zákonná náležitost, bez ohledu na závažnost a vady, vede ke ztrátě statusu veřejné listiny.

Nejvyšší soud však v rámci doktríny „*schovívavosti*“ týkající se právního jednání dává přednost výkladu ve prospěch platnosti úkonu. V této souvislosti je nezbytné zmínit rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 4. 1976, sp. zn. NS 4 Cz 34/76, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, který uvádí následující: „*Chybějí-li u písemnosti sepsované notářem formou notářského zápisu takové náležitosti, bez nichž by nebylo možné rozeznat formu notářského zápisu, účastníky, nebo další osoby zúčastněné na úkonu, nebo takové náležitosti, které jsou nezbytnou náležitostí notářského zápisu, nelze tuto písemnou považovat za notářský zápis, a tedy za veřejnou listinu.*“⁷¹ Z tohoto rozsudku tak vyplývá, že drobnější nedostatky automaticky neznamenají neplatnost listiny ani pozbytí statusu veřejné listiny. Z novější judikatury lze zmínit usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2525/2013, které stanovuje: „*I přes to, že právní teorie dříve zastávala názor, že nesplnění i jen některé z předepsaných náležitostí má za následek, že listinu sepsanou notářem nelze považovat za listinu veřejnou, dochází postupně k prosazování méně rigózního výkladu, který vychází ze závěru, že chybí-li v notářské listině náležitost, která je*

⁷⁰ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 40.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 4. 1976, sp. zn. 4 Cz 34/76.

*jen málo významná, může přes to s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu jít o listinu veřejnou.*⁷²

4.5 Veřejné listiny v právu obchodních korporací

Na veřejnou korporaci je možné nahlížet jako na tzv. „sít' obligací“, ve které dochází ke střetávání řady nejrůznějších zájmů. Jedná se nejen o individuální zájmy jednotlivých osob, ale i o jejich vztahy ke korporaci jako k právnické osobě, jejím věřitelům, členům orgánů a taktéž k zaměstnancům.⁷³ S ohledem na to, že ke vzniku korporace dochází na smluvní bázi, je nezbytná existence kontroly zákonnosti při vytváření této korporace a při změnách jejích vnitřních poměrů. Tuto kontrolu může na základě právních předpisů provádět notář, nezávislý soud, správní úřad a případně i jiná osoba, která splňuje konkrétní podmínky. Vyhotovování veřejných listin notáři je tak považováno za předpoklad plnění kontrolní funkce ohledně založení, vzniku, změny, či zániku obchodní korporace.

Pokud hovoříme o zakladatelských právních jednáních a jejich změnách, došlo již roku 1968 k přijetí první směrnice⁷⁴, která zobecňovala postupy realizace určené členským státům Společenství. Tato směrnice se vztahovala na akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. Článek 10 této směrnice uváděl následující: „*Ve všech členských státech, jejichž právní předpisy nestanoví předběžnou správní nebo soudní kontrolu při zakládání společnosti, musí být akt, kterým se společnost zakládá a stanovy, jakož i jejich změny úředně ověřeny.*“ Další významná směrnice týkající se fúze akciových společností stanovovala pravidlo, že pokud právní předpisy členského státu nestanoví předběžnou soudní nebo správní kontrolu zákonnosti fúze nebo jestliže se tato kontrola nevztahuje na všechny právní úkony nezbytné pro fúzi, musí mít zápisy z valných hromad formu úředního zápisu. V případech, kdy fúze nemusí být schválena valnými hromadami všech fúzujících společností, musí mít projekt fúze formu úředního zápisu, kde notář musí osvědčit a potvrdit existenci a platnost právních úkonů, náležitosti, i

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2525/2013.

⁷³ DĚDIČ, Jan. Úloha notářství a jeho přínos v právu obchodních korporací. Ad Notam, 2011, č. 6, str. 14.

⁷⁴ Směrnice Rady 68/151/EHS ze dne 9. 3. 1968 [cit. 2023-1-3]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:31968L0151>

projekt fúze společnosti.⁷⁵ Tato směrnice poprvé výslovně zmiňovala notáře jako osobu způsobilou tento úřední zápis sepsat ve formě veřejné listiny, přičemž došlo k posílení role notáře jako garanta zákonnosti.

Po sametové revoluci úloha notářů v právu obchodních korporací nebyla příliš významná. K první zmínce došlo v rámci zákona č. 103/1990 Sb., kterým byla do tehdejšího hospodářského zákoníku vložena i právní úprava společností, avšak nebyla příliš rozsáhlá.⁷⁶ Svou roli sehrál i zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech, který v § 24 odst. 4 vyžadoval vyhotovení notářského zápisu o ustavující valné hromadě, avšak v této době se ještě nejednalo o notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby, nýbrž o „*pouhé*“ osvědčení průběhu valné hromady. Lze tedy shrnout, že úloha notáře jako strážce zákonnosti se v pravém slova smyslu začala uplatňovat až po vydání tehdejšího obchodního zákoníku. Tento právní předpis v § 59 odst. 3 stanovil povinnost vyhotovení zakladatelské listiny ve formě notářského zápisu i na akciové společnosti.⁷⁷ Kromě následujícího ustanovení vyžadoval i v § 171 odst. 5 osvědčení ustavující valné hromady notářským zápisem, který měl zahrnovat kromě usnesení i seznam upisovatelů, jmenovitou hodnotu upsaných akcií, jakož i výši splacené části a zvolené členy orgánů společnosti.⁷⁸ Forma notářského zápisu se dle § 172 odst. 2 ObchZ vyžadovala i pro rozhodnutí zakladatelů při tzv. jednorázovém založení akciové společnosti, které nahrazovalo rozhodnutí valné hromady. Tímto zákonem byla poprvé zavedena povinnost pořízení notářského zápisu o určitých rozhodnutích valné hromady. Po tzv. „*velké novele obchodního zákoníku*“ došlo k přizpůsobení našeho právního řádu právu evropských společenství v rámci přístupových jednání. Touto novelou byl proto doplněn především § 57 odst. 1 ObchZ ve znění, že společenská smlouva společnosti s ručením omezeným i zakladatelská smlouva akciové společnosti musí mít formu veřejné listiny.⁷⁹ Nově se taktéž dle § 69d odst. 2 vyžadovala forma notářského zápisu pro dohodu společníků o změně právní formy společnosti či pro stejné rozhodnutí valné hromady a pro rozhodnutí o jmenování společníka.⁸⁰ Na základě tohoto zákona byla vložena do notářského řádu úprava

⁷⁵ Čl. 16 Směrnice Rady 78/855/EHS ze dne 9. 10. 1978 [cit. 2023-1-3]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A31978L0855>

⁷⁶ DĚDIČ, Jan. Úloha notářství a jeho přínos v právu obchodních korporací. Ad Notam, 2011, č. 6, str. 14.

⁷⁷ § 59 odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

⁷⁸ § 171 odst. 5 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

⁷⁹ § 57 odst. 1 zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

⁸⁰ § 69 písm. d) odst. 2 zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

zvláštního druhu osvědčovacího notářského zápisu, a to notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby.⁸¹

Z nové právní úpravy stojí za zmínku právní úprava osvědčení dle § 172 ZOK. Podle tohoto ustanovení se rozhodnutí valné hromady o skutečnostech podle § 171 odst. 1 a o dalších skutečnostech, jejichž účinky nastávají až v okamžiku zápisu do obchodního rejstříku osvědčují veřejnou listinou.⁸² Vyžaduje-li zákon o obchodních korporacích osvědčení rozhodnutí orgánu obchodní korporace veřejnou listinou, jedná se o notářský zápis týkající se rozhodnutí orgánu právnické osoby dle § 80a notářského řádu. „*V požadavku na osvědčení určitých usnesení valné hromady notářským zápisem se promítá veřejný zájem na tom, aby tato rozhodnutí odpovídala požadavkům kladeným na ně právními předpisy, a to jak co do procedury jejich přijímání (především jde-li o svolání valné hromady, její usnášéníschopnost a dosažení potřebné většiny hlasů, jakož i dodržení pravidel chránících zejména menšinové společnosti), tak co do obsahu.*“⁸³ K osvědčení musí dojít u zápisu o zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů společnosti nebo jejich kombinací, jehož účinky nastávají dle § 216 odst. 2 až zápisem do obchodního rejstříku. Ustanovení § 172 odst. 1 však neobsahuje taxativní výčet rozhodnutí valné hromady, jež musí být osvědčena notářským zápisem, jelikož tímto zápisem se ověřuje například i usnesení o schválení přeměny společnosti dle zákona o přeměnách obchodních společností a družstev.⁸⁴ Dle § 80a a násl. notářského řádu může notář osvědčit notářským zápisem taktéž usnesení, jimiž valná hromada rozhoduje o skutečnostech zapisovaných do veřejného rejstříku.

4.6 Veřejná listina z pohledu mezinárodního práva

Účinnost veřejné listiny je omezena teritoriálně na území České republiky, proto je nutné v případě použití této listiny v zahraničí, či zahraničních veřejných listin v České Republice vycházet ze zvláštního právního režimu upraveného předpisy mezinárodního práva soukromého a procesního. Listina může status veřejné požívat na základě mezinárodní smlouvy, typicky dle dvoustranných smluv o právní pomoci, které zakotvují přímou použitelnost veřejných listin, a to buď

⁸¹ § 80 písm. a) a násl. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

⁸² § 172 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

⁸³ ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-799-6, str. 422.

⁸⁴ § 17 odst. 3 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev

obecně pro všechny listiny, nebo pro listiny z právního odvětví. V rámci práva EU je přímá použitelnost zakotvena pro přesně vymezený okruh specifických listin v oblasti regulované daným komunitárním předpisem. Režim zakotvený v těchto bilaterálních smlouvách má mezi smluvními státy přednost před režimem, který vyplývá z mnohostranných smluv. Podmínkou aplikace tohoto systému je však skutečnost, že příslušná smlouva o právní pomoci bude v praxi skutečně naplňována a plněna jednotlivými smluvními státy. Za situace, kdy listina není přímo použitelná se postupuje dle vícestranné mezinárodní smlouvy, kterou je tzv. Haagská úmluva o apostilaci, použitelná pro oba smluvní státy. Uplatňuje se zde zásada, která stanovuje, že nelze-li postupovat jinak, je potřeba listinu „*superlegalizovat*“ (vyšší ověření orgány obou států). Dalším možným způsobem je ověření „*diplomatickou cestou*“, kdy je listina ve státě jejího původu předložena Ministerstvu zahraničních věcí, či jinému odpovídajícímu orgánu, který na ni umístí svou autentizační doložku a poté ji zašle konzulárnímu orgánu státu, ve kterém má být použita a tento stát na ni rovněž umístí svou ověřovací doložku.⁸⁵

S ohledem na význam veřejných listin, jako listin garantovaných státem, lze právní sílu přiznat především listinám vydaným v rámci tohoto státu. Automatické uznávání zahraničních veřejných listin z tohoto důvodu není možné, neboť síla veřejné listiny spočívá především v přiznání ze strany zákonodárce určitého státu. V souladu s ustanovením § 12 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém platí, že: „*Listina vydaná soudem, notářem nebo úřadem v cizině, která platí v místě, kde byla vydána, za listinu veřejnou nebo veřejná listina vydaná diplomatickým zástupcem nebo konzulárním úředníkem působícím v České republice, má důkazní moc veřejné listiny také v České republice, jestliže je opatřena předepsaným ověřením.*“ Předpisy mezinárodního práva soukromého účinné ve státě vydání listiny určují, který orgán bude mít povinnost tuto listinu ověřit. Tuzemské listiny za účelem jejich užití v zahraničí ověřuje v oblasti občanskoprávního styku Ministerstvo spravedlnosti, v souladu s ustanovením § 109 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Tento orgán ověřuje

⁸⁵ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 42.

veřejné listiny vydané justičními orgány nebo listiny ověřené či před nimi podepsané, jakož i veřejné listiny vydané notáři, jejichž seznam a podpisové vzory vede. Ministerstvo spravedlnosti ověřuje, zda tato listina byla vydána soudem oprávněnou osobou a u notářů taktéž i pravost podpisu daného notáře.

4.6.1 Veřejná listina v rámci evropského práva

Z oblasti evropského práva civilního řízení je důležité zmínit úmluvu o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v civilních a obchodních věcech z 27. 9. 1968 (*tzv. Bruselská úmluva*), která v článku 46 pojednává o tom, jaké dokumenty musí strana, která žádá o uznání listiny, či podává návrh na výkon rozhodnutí, předložit. Kromě předložení rozhodnutí samotného se vyžaduje též předložení listiny, ze které vyplývá, že písemnost, na jejímž základě bylo řízení zahájeno, byla doručena druhé straně. V tomto případě hovoříme o rozsudku pro zmeškání, ale taktéž se jedná v podstatě o jakékoliv rozhodnutí vydané bez aktivní účasti povinného v řízení. Dle článku 47 této úmluvy je zapotřebí předložit též doklady o vykonatelnosti podle práva státu vydání a doklady o doručení rozhodnutí.⁸⁶ Veřejné listiny jako takové výslovně zmiňuje článek 50, který garantuje vykonatelnost veřejných listin pořízených v druhém smluvním státě, přičemž odmítnutí je možné pouze tehdy, jestliže by výkon rozhodnutí odporoval veřejnému pořádku daného státu.⁸⁷ Za obecný požadavek kladený na tuto listinu je považována průkaznost daného nároku.

Další důležitou právní úpravu oblasti veřejných listin obsahuje i nařízení rady (ES) č. 44/2001 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a soudních věcech ze dne 22. 12. 2000, které nabylo účinnosti dne 1. 3. 2002. Toto nařízení upravuje příslušnost soudů ve vztazích s mezinárodním prvkem, ale taktéž podmínky uznávání a výkonu rozhodnutí. V rámci současné právní úpravy je toto nařízení považováno za nejvýznamnější sekundární právní akt v oblasti uznání a výkonu rozhodnutí v rámci EU. První krok pro realizaci programu opatření sloužících k vzájemnému uznávání soudních rozhodnutí

⁸⁶ Čl. 47 Úmluvy o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [cit. 2023-2-16]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1221\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1221(03))

⁸⁷ Čl. 50 Úmluvy o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [cit. 2023-2-16]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1221\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1221(03))

v civilních a obchodních věcech pak představuje nařízení (ES) č. 805/2004 ze dne 21. 4. 2004.

4.6.2 Srovnání tuzemské a zahraniční právní úpravy

Jedná-li se o srovnání tuzemské a zahraniční právní úpravy, existuje obdobný obsahový výklad pojmu veřejné listiny především ve středoevropském regionu. V Německu spočívá institut veřejné listiny především v úpravě obsažené v § 415 civilního procesního řádu, přičemž tato právní úprava je koncipována obdobně jako ta tuzemská, avšak tento zákoník neumožňuje označit jako veřejnou jinou listinu, než vydanou osobami specifikovanými v § 415 tohoto předpisu.⁸⁸ V rámci německé právní úpravy se za veřejné listiny považují taktéž listiny vyhotovované notáři, soudními vykonavateli, ale i ověřovací doložky tlumočnicků a v některých případech také advokáty.

Rakouská právní úprava se veřejnými listinami zabývá v § 292 a násl. civilního procesního řádu a svou koncepcí se podobá úpravě německé, avšak zde se za veřejné považují i takové listiny, které byly vydány příslušnými orgány v rámci jejich pravomocí, ovšem mimo rámec věcné působnosti civilního řízení. Toto ustanovení tak umožňuje aplikaci definice veřejné listiny pomocí analogie legis i na jiné oblasti práva.⁸⁹ Rakouské právo poskytuje podstatně širší definici veřejné listiny, než § 134 OSŘ, avšak je poměrně restriktivní při jeho faktickém výkladu.

Pokud se jedná o zařazení úpravy veřejných listin do systému práva, určitou výjimku představuje švýcarská právní úprava, jelikož veřejná listina zde není upravena procesními předpisy, nýbrž předpisy práva hmotného. Dle této úpravy veřejné listiny i veřejné rejstříky poskytují plný důkaz o skutečnostech jimi osvědčovaných, pokud však není prokázána nesprávnost jejich obsahu a důkaz opaku není vázán na určitou zvláštní právní formu.⁹⁰ Zahraniční veřejné listiny použité v řízení o zápisu či výmazu určité skutečnosti do obchodního rejstříku musí být opatřeny osvědčením orgánu příslušného ve státě místa vydání.

⁸⁸ Říšský zákoník „*Zivilproßordnung*“ ze dne 30. 1. 1877

⁸⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva. *Právní rozhledy*, 2006, č. 8, str. 278.

⁹⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva. *Právní rozhledy*, 2006, č. 8, str. 279.

5 Notář a jeho činnost

Za smysl existence notářského povolání lze považovat především posílení právní jistoty účastníků právních vztahů prostřednictvím asistence notáře při uzavírání právních jednání. Jelikož existuje požadavek provedení některých úkonů ve formě veřejných listin, kde notář stojí v pozici garanta souladu daného právního jednání s právním řádem, jsou tyto úkony jen zřídka stíženy neplatností či jinými právními vadami. Cenou za zvýšení právní jistoty jsou však zvýšené transakční náklady v souvislosti s notářskou činností, proto některé zahraniční právní řády institut notářství využívají v menší míře nebo ho dokonce neznají.⁹¹ Dalším důvodem pro existenci notářství je úspora nákladů státu a delegace pravomocí soudů na notáře jako soukromé subjekty působící na vlastní odpovědnost. Za typický projev této funkce lze považovat činnost notáře jako soudního komisaře v rámci pozůstalostního řízení nebo provádění přímých zápisů do veřejných rejstříků. Prostřednictvím delegace některých pravomocí dochází taktéž k lepšímu přístupu veřejnosti k určitým službám vykonávaným orgány veřejné správy, za které lze považovat například vydávání výpisů z veřejných evidencí, provádění konverzí listin, či vidimaci nebo legalizaci.

Jak by měl vypadat ideální notář? „*Na notáře je velice často nahlíženo jako na nositele tradičních hodnot a mezi ctnosti, které by měl notář zastávat, řadíme znalost práva, nestrannost a neutralitu, uvážlivost, zdvořilé vystupování a ochotu pomoci klientovi i nad rámec minimálních povinností.*“⁹²

Notář má za úkol předcházet tomu, aby některé straně byla způsobena újma a chránit strany před vznikem sporů, které by mohly v budoucnu potenciálně nastat. Měl by být připraven na každé jednání se stranami, trpělivě je vyslechnout a náležitě je poučit o jejich právech i povinnostech. Ke každému by měl přistupovat nestranně a nebrat v úvahu své osobní sympatie či antipatie. Účastníkům by měl navrhnout více způsobů řešení, aby mohli společně vybrat to nejvhodnější. Taktéž by měl vzbuzovat určitou důvěru, která by účastníkům dávala víru v daný právní úkon. Z notáře by měl však vyzařovat i určitý respekt, zejména v situacích, kdy by došlo ke vzniku sporu mezi účastníky, například v rámci dědického řízení.

⁹¹ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 17.

⁹² ŠEŠINA, Martin. Jak by měl vypadat ideální notář. *Ad Notam*, 2013, č. 1, str. 4.

5.1 Předpoklady pro výkon funkce notáře

„Notář je fyzická osoba splňující předpoklady podle zákona o notářích a jejich činnosti, kterou stát pověřil notářským úřadem.“⁹³ Citované ustanovení stanovuje, za jakých okolností se fyzická osoba může stát notářem, avšak již neurčuje, jakou činností je pověřen, jaké pravomoci vykonává, či jaké je jeho postavení. Notářem se může stát pouze fyzická osoba, nikoliv osoba právnická a předpoklady pro jmenování notářem nalezneme v § 7 notářského řádu. Notářem může být jmenován pouze občan České republiky, který je plně svéprávný, získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oboru právo, je bezúhonný, vykonal alespoň pětiletou notářskou praxi a složil notářskou zkoušku.

Aby mohlo dojít ke jmenování notářského kandidáta notářem do uvolněného nebo nově zřízeného notářského úřadu, musí úspěšně projít výběrovým řízením, které upravuje § 4–11 zkušebního řádu Notářské komory České republiky. Konkurz vyhlašuje a organizuje notářská komora dle § 8 odst. 6 notářského řádu, a to vždy při uvolnění anebo zřízení nového notářského úřadu ministrem spravedlnosti. Notáře jmenuje do notářského úřadu ministr spravedlnosti na základě návrhu Notářské komory České republiky, kterým je vázán. Notář má v českém právním řádu do značné míry „unikátní“ postavení, jelikož i když je do funkce pověřený státem, není na státu závislý. Ustanovení § 1 odst. 2 notářského řádu stanovuje komplex všech pravomocí notáře, avšak nehovoří o konkrétním obsahu těchto pravomocí. Každý notář, který je pověřen notářským úřadem, má tedy shodný okruh pravomocí, přičemž určité úkony může delegovat na svého zástupce či zaměstnance, a to pověřením dle části druhé notářského řádu.

5.2 Notářský úřad

Notářský úřad je odlišný od samotné osoby notáře a je definován na základě pravomocí a místa. Může proto dojít k situaci, že daný notářský úřad postupně vykonává více notářů a nově jmenovaný notář tento úřad převezme po notáři předchozím.⁹⁴ Notářským úřadem se dle § 1 notářského řádu rozumí soubor

⁹³ § 1 odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

⁹⁴ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 16.

pravomocí k výkonu notářství a taktéž dalších činností stanovených zákonem, který je trvale spojený s místem výkonu této činnosti. Tímto konkrétním místem se rozumí sídlo notáře a nejedná se tak o všechna místa, ve kterých notář vykonává svou činnost. Sídlem notářského úřadu je sídlo okresního soudu, v jehož obvodu byl tento úřad zřízen. Uplatňuje se zde princip *numerus clausus*, který stanovuje, že notářský úřad může zřídit a zrušit pouze ministr spravedlnosti a lze ho zrušit pouze tehdy, jestliže dojde k jeho uvolnění tím, že notář jmenovaný do tohoto úřadu zemřel nebo byl odvolán. Ve svém sídle notář zřizuje pro výkon notářské činnosti notářskou kancelář, jejíž adresa je následně zapsaná do evidence příslušné notářské komory. V rámci tzv. úředních dnů však může vykonávat svou činnost i mimo kancelář a tyto úřední dny mohou být stanoveny na nejvýše dva pracovní dny kalendářního týdne.⁹⁵ Místo konání úředního dne se může nacházet v jakékoli obci v rámci České republiky, ale notář má povinnost skutečnost o zavedení či zrušení úředních dnů nahlásit Notářské komoře České republiky, i notářské komoře, v jejímž obvodu má sídlo. Existuje i možnost, aby se notáři, kteří jsou členy stejné notářské komory nebo mají stejné sídlo, sdružili jako společníci za účelem společného výkonu této činnosti. Mohou si zřídit společnou kancelář a sdílet tak personál i náklady na společné vedení notářské kanceláře.

5.3 Notářská činnost v užším slova smyslu

*Již od počátku vývoje notářství latinského typu se listiny sepsané notářem kvalifikovaně odlišovali od listin sepsaných soukromou osobou či advokátem, neboť jsou nadány „fide publica“.*⁹⁶ V pozdějších letech došlo ke vzniku nového typu notářského zápisu o procesní dohodě účastníků právního vztahu, který zásadním způsobem ovlivnil soudní praxi. Kontinuální vývoj instituce notářství dospěl ke svému vrcholu v 19. století, kdy právní úprava notářského řádu dosáhla souladu s kodifikacemi občanského práva hmotného i občanského soudního řádu a platí bez větších zásadních změn ve většině států dodnes.

Výkonem notářské činnosti rozumíme sepisování veřejných listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení nebo přijímání listin a peněz do notářské úschovy. Tyto činnosti musí notář vykonávat

⁹⁵ § 3 odst. 3 kancelářského řádu Notářské komory České republiky

⁹⁶ KOUBA, Václav. Může být notář strážcem zákonnosti?. Ad Notam, 2001, č. 3, str. 48.

neustranně.⁹⁷ Nestranný výkon funkce znamená, že při výkonu notářské činnosti je notář povinen zacházet se všemi osobami stejným způsobem a nikoho nezvýhodňovat či neznevýhodňovat. Dle principu vázanosti právem stanoveného v § 52 notářského řádu tuto činnost nekoná primárně v zájmu státu ani třetích osob, ale především jako garant zákonnosti. Povinnost nestrannosti se však vztahuje pouze na výkon notářské činnosti. V dalších činnostech stanovených v § 3 notářského řádu vystupuje naopak v zájmu klienta, kterému tuto právní službu poskytuje a zároveň je vázán i jeho pokyny. V České republice byla poměrně dlouhou dobu tato zásada vyjádřena v notářském řádu pouze na jediném místě, a to v konkrétním znění notářského slibu. Avšak z hlediska odpovědnosti notáře a jeho případného kárného postihu byla tato úprava zcela nedostačující a v rámci změn notářského řádu provedených zákonem č. 7/2009 Sb. došlo k zakotvení této zásady do § 2 a 5 notářského řádu.

5.3.1 Sepisování notářských zápisů o právních jednáních

Za první okruh notářské činnosti je považováno sepisování veřejných listin o právních úkonech. Z formulace „*notářský zápis o právním úkonu*“ lze dovodit, že se jedná o úkon, který již nastal, tedy osvědčení, avšak ve skutečnosti dochází ke vzniku právního jednání, které má mít formu notářského zápisu až tímto notářským zápisem podepsaným notářem a účastníky.⁹⁸ Základním významem této činnosti je působení notáře jako nestranného rádce účastníků právního vztahu. Notářský řád rozeznává notářské zápisy o právním jednání a notářské zápisy a osvědčení, ve kterých zaznamenává průběh děje, který se před ním stal a případně se vyjadřuje k jeho legalitě.⁹⁹ Nezbytnou podmínkou pro sepsání notářského zápisu o právním jednání je obsah právního jednání, jinak řečeno projev vůle subjektu práva, se kterým toto právo spojuje určité právní následky. Nemusí se jednat vždy o smlouvy, ale i o uznání dluhu či veřejný příslib. „*Notářský zápis o právním jednání lze sepsat o jakémkoli druhu právního jednání, včetně nepojmenovaných smluv a smluv, které se řídí cizím právem.*“¹⁰⁰

⁹⁷ § 2 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

⁹⁸ TLÁŠKOVÁ, Šárka. Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl. Ad Notam, 2009, č. 1, str. 3.

⁹⁹ § 77 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

¹⁰⁰ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 260.

O některých právních jednáních týkajících se právnických osob však nejsou sepisovány notářské zápisy o právním jednání, nýbrž zápisy o osvědčení. Typicky se bude jednat o rozhodnutí orgánu právnické osoby dle § 80a notářského řádu a o osvědčení průběhu zasedání valných hromad, schůzí a jednání dle ustanovení § 77 notářského řádu. Předmětem tohoto zápisu není samotné právní jednání, ale zaznamenání určitého skutkového děje prostřednictvím veřejné listiny.

V rámci našeho právního řádu je umožněno, aby někteří účastníci přistoupili k právnímu jednání, které je obsahem notářského zápisu až později, případně i na jiném místě a tento postup upravuje § 13 kancelářského řádu Notářské komory České republiky. V původním notářském zápisu musí být uvedeno, že účastníci souhlasí s tím, aby k němu určitá osoba později přistoupila. Nový notářský zápis musí obsahovat, kdo podání činí, v jakém notářském zápisu se pokračuje a osoba či osoby, které pokračování činí.¹⁰¹ Po vyhotovení pokračování v notářském zápisu dojde ke spojení s původním listinou a projevy vůle obou stran budou obsaženy na téže listině. Pokračování v notářském zápisu může realizovat tentýž notář, nicméně i jakýkoli jiný notář, který má sídlo na území České republiky.

5.3.2 Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení

Demonstrativní výčet osvědčení a prohlášení prováděných notářem nalezneme v § 72 notářského řádu. Při osvědčování právně významných skutečností notář pouze zaznamenává, co se před ním odehrálo, avšak nezaručuje, zda je obsah osvědčované skutečnosti v souladu s právními předpisy. Toto osvědčování naplňuje jednu z nejdůležitějších zásad notářství, a tou je zásada prevence předcházení sporům. Osvědčovací činnost notáře byla v podstatě zakotvena zákonem č. 370/2000 Sb., který zavedl do notářského řádu oddíl čtvrtý, nazvaný „notářský zápis o rozhodnutí právnické osoby“. V tomto předpise nalezneme v § 80a až § 80f jednotlivé speciální typy osvědčení určitých rozhodnutí orgánů právnických osob. Tento typ notářského zápisu se využíval pouze tam, kde právní předpisy pořízení tohoto notářského zápisu výslovně vyžadovaly. V případě notářského zápisu o rozhodnutí orgánu právnické osoby je notář povinen osvědčit, zda jsou právní jednání, která byla učiněna společností či jejími orgány před

¹⁰¹ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 262.

přijetím rozhodnutí, v souladu s právními předpisy a zakladatelskými smlouvami společnosti a osvědčuje se i obsah přijatých rozhodnutí.

Další podstatnou novelou notářského řádu, která se týkala užití jednotlivých notářských zápisů, byl zákon č. 216/2005 Sb., který s účinností od 1. 7. 2005 uložil notářům povinnost sepsat notářský zápis dle ustanovení § 80a a násl. notářského řádu nejen v případě, kdy právní předpisy toto pořízení vyžadují, ale taktéž tehdy, bude-li rozhodováno o skutečnostech zapisovaných do veřejných seznamů. „*Jedná se například o situaci, kdy se bude na valné hromadě rozhodovat o změně společenské smlouvy společnosti s ručením omezeným (což je případ, kdy zákon ukládá pořízení notářského zápisu o rozhodnutí právnické osoby) a zároveň bude odvoláván a jmenován jednatel společnosti.*“¹⁰² S účinností od 1. 7. 2009 došlo k novelizaci notářského řádu a v nově vloženém odstavci § 80g bylo stanoveno: „*Notář sepíše notářský zápis o rozhodnutí ustavujících orgánů zakládaných právnických osob, stanoví-li tak zvláštní předpis*“, přičemž v odstavci druhém je uvedeno, že „*při sepisování notářského zápisu podle odstavce 1 se použijí přiměřeně § 80a až 80e. Ustanovení § 71 se použije obdobně a ustanovení § 64 až 69 se použijí přiměřeně.*“

V ustanovení § 72 notářského řádu je stanoveno, že notář osvědčuje na žádost skutečnosti a prohlášení, které by mohly být podkladem pro uplatňování nebo prokazování práv nebo kterými by mohly být způsobeny určité právní následky.¹⁰³ Tyto činnosti jsou považovány za předmět činnosti notáře i součást užší kategorie činnosti ve smyslu § 2 notářského řádu a k osvědčení dochází dle toho, o jaký případ se jedná. Specifikem osvědčení dle § 72 odst. 1 písm. a) až c) je, že se o nich nevyhotovuje notářský zápis. U legalizace se osvědčení provede umístěním ověřovací doložky na danou listinu a v případě vidimace se tato doložka umísťuje na opis této listiny. V případě osvědčení o předložení listiny se na tuto listinu, která je předložena účastníkem umístí osvědčovací doložka. Tyto ověřovací a osvědčovací doložky se souhrnně označují jako listiny o ověření. Doložka je složena ze samotného textu doložky, otisku úředního razítka a podpisu ověřující osoby.¹⁰⁴

¹⁰² MATĚJKOVÁ, Adéla. Používání jednotlivých typů notářských zápisů, zejména s přihlédnutím ke změnám od 1. 7. 2009. Ad Notam, 2011, č. 3, str. 11.

¹⁰³ § 72 odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

¹⁰⁴ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 325.

5.3.2.1 *Ověřování shody opisu nebo kopie s listinou*

Ustanovení § 73 notářského řádu upravuje postup notáře při tzv. vidimaci - ověřování shody opisu nebo kopie s listinou. Listinou je dle usnesení prezidia Notářské komory ČR „*ucelený text, který je ukončen způsobem prokazujícím jeho jedinečnost, a to především díky originálnímu podpisu a razítku.*“¹⁰⁵ Ověřený opis či kopie listiny se však nestává veřejnou listinou a zachovává si charakter listiny soukromé, i když je postaven na roveň jejímu originálu.¹⁰⁶ Vidimaci provádí notář či jeho zástupce buď osobně, nebo může pověřit i svého zaměstnance, typicky se jedná o notářského kandidáta, koncipienta či tajemníka. Při ověřování je notář povinen opis či kopii listiny označit jako opis dle § 17 odst. 4 kancelářského řádu. Nás právní řád umožňuje „*vidimovat*“ kromě originálu listiny i ověřený opis této listiny, může tedy dojít k řetězení vidimace. Přípustnost tohoto postupu potvrdilo Prezidium NKČR ve svém výkladovém stanovisku ze dne 17. 12. 1996: „*I ověřený opis listiny a další ověřené opisy ověřených opisů jsou listinou ve smyslu § 73 odst. 1 notářského řádu.*“¹⁰⁷ Listinou ve smyslu tohoto ustanovení je i ověřený opis, který ověřil jiný orgán na základě příslušného zákona (např. katastrální úřad dle § 9 zákona č. 344/1192 Sb.)“ Odpovědnost za provedení vidimace nese notář a je třeba zdůraznit, že nepotvrzuje správnost ani pravdivost údajů uvedených v této listině, ani neodpovídá za její obsah. Některé listiny však nejsou způsobilé k vidimaci vůbec a jejich výčet je uveden v ustanovení § 73 odst. 2 notářského řádu, přičemž notář je v těchto případech povinen jejich vyhotovení odmítnout. Jedná se o listiny, jejichž jedinečnost nelze nahradit ověřeným opisem, například občanský průkaz, cestovní pas či jiný průkaz totožnosti a dále šek, směnka, geometrický plán či technická kresba. Taktéž nelze ověřit listinu, která obsahuje škrty, změny a doplňky, které by mohly oslabit její věrohodnost.

5.3.2.2 *Ověřování pravosti podpisu*

Ověřování podpisu je v notářském řádu upraveno v ustanovení § 74. K ověření podpisu, tzv. legalizaci může dojít dvěma způsoby – buď se daná osoba podepíše na listinu za přítomnosti notáře (popř. pověřeného zaměstnance), nebo mu předloží již podepsanou listinu a prohlásí, že se skutečně jedná o její vlastnoruční

¹⁰⁵ Usnesení prezidia Notářské komory České republiky ze dne 6. dubna 1994.

¹⁰⁶ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 326.

¹⁰⁷ Stanovisko Prezidia NKČR ze dne 17. 12. 1996.

podpis a uzná ho za vlastní. „*Hlavním smyslem legalizace je zvýšení právní jistoty tím, že dojde k osvědčení, že podpis na listině je pravý.*“¹⁰⁸ Listina musí obsahovat ucelený text, a proto není možné ověřit podpis na prázdném či nevyplněném papíru a je možné ověřit pouze podpis fyzické osoby. K tomu, aby mohl notář legalizaci provést, musí ověřit totožnost osoby, která listinu podepisuje či uznává podpis za vlastní. Evidenční pomůckou v rámci legalizace je ověřovací kniha, jejíž náležitosti stanovuje příloha č. 4 ke kancelářskému řádu a může později sloužit jako důkaz v případě sporu o to, zda příslušná osoba listinu skutečně podepsala. „*Legalizovaná*“ listina si zachovává povahu listiny soukromé, avšak samotná ověřovací doložka opatřená razítkem notáře a podpisem má charakter veřejné listiny dle § 72 odst. 5 notářského řádu.

5.3.2.3 Osvědčení o předložení listiny

*„Tento druh osvědčení má své opodstatnění v případech, kdy pro uplatnění práv v budoucnu je důležitý důkaz o tom, že určitá listina konkrétního obsahu existovala v konkrétní okamžik, v praxi se bude jednat například o autorství.“*¹⁰⁹

Důkaz v podobě osvědčení o předložení listiny zachycující dané autorské dílo může sehrát zásadní roli v autorském sporu, v němž jiná osoba bude namítat, že dané dílo vytvořila ona. Platí, že jestliže v řízení nevzejdou pochybnosti o pravosti ověřovací doložky a není-li prokázán opak, pravdivost toho, co je v ověřovací doložce uvedeno. Při osvědčení o předložení listiny se notář nevyjadřuje k obsahu listiny a náležitosti i formu tohoto osvědčení stanovuje ustanovení § 75 notářského řádu. Musí obsahovat náležitosti, kterými jsou den, měsíc a rok, případně i hodina, kdy byla notáři tato listina předložena, pokud bude užita například v insolvenčním řízení.

5.3.2.4 Osvědčení o protestech směnek a jiných listin

Toto osvědčení je v praxi využíváno zejména k protestaci směnek dle zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový. V tomto daném případě je úlohou notáře ověřit, zda ten, jemuž má být placeno, v určitý okamžik směnku

¹⁰⁸ KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 337.

¹⁰⁹ BUREŠ, Jan. K některým vybraným druhům osvědčování právně významných skutečností. Ad Notam 2012, č. 6, str. 19.

skutečně předložil směnečníkovi, případně že směnečník nebyl zastižen.¹¹⁰ Význam této listiny spočívá v tom, že slouží jako veřejná listina a při případném vymáhání směnečné sumy prokazuje, že osoba, jíž mělo být placeno, splnila svou povinnost předložení směnky. U tohoto druhu osvědčení notářský řád odkazuje na výše zmíněnou právní úpravu, jelikož se řídí zvláštním předpisem. Dle zákona směnečného a šekového notář vede pro účely protestace knihu protestů, do níž zakládá ověřený opis protestní listiny a samotnou protestní listinu vydá „*protestující*“ osobě.

5.3.2.5 Osvědčení o prohlášení

Na rozdíl od ostatních druhů osvědčení, kdy notář zaznamenává do textu svůj skutkový popis stavu či děje, v tomto případě zaznamenává prohlášení určité osoby či více osob před ním učiněným. Tento typ bývá hojně užíván jako podklad k prokazování vlastnictví k movitým a nemovitým věcem, čím je například zhotovení věci, vydržení věci, či souhlasné prohlášení manželů o tom, že daná nemovitost náleží do jejich společného jmění.¹¹¹ Právní úpravu osvědčení o prohlášení nalezneme v odstavci 1 § 80 notářského řádu, který stanoví, že notář osvědčuje prohlášení osob, mají-li s ním být spojeny právní účinky. V souladu s ustanovením § 80 odst. 2 může osoba činící toho prohlášení požádat notáře, aby s ním byla seznámena i jiná osoba.

5.3.3 Vydávání stejnopisů, opisů, výpisů a potvrzení

Dle § 90 odst. 1 notářského řádu platí, že z notářských zápisů se vydávají stejnopisy, ledaže tento zákon stanoví jinak. Opisy a ověřené opisy notářských zápisů se vydávají jen, stanoví-li tak tento zákon nebo jiný právní předpis. Originál listiny notářského zápisu notář zakládá do sbírky notářských zápisů a nesmí jen až na zákonem stanovené výjimky zapůjčit účastníkům ani nikomu jinému. Mezi tyto výjimky můžeme zařadit vydání notářského zápisu o závěti nebo dovětku pořizovateli na jeho žádost postupem dle § 101 odst. 1 notářského řádu či zapůjčení notářského zápisu soudu, soudnímu komisaři, ministerstvu, Komoře nebo příslušné notářské komoře na jejich žádost postupem dle § 100 a násl. notářského řádu.

¹¹⁰ BUREŠ, Jan. K některým vybraným druhům osvědčování právně významných skutečností. Ad Notam 2012, č. 6, str. 20.

¹¹¹ BUREŠ, Jan. K některým vybraným druhům osvědčování právně významných skutečností. Ad Notam 2012, č. 6, str. 20.

Z tohoto důvodu se účastníkům a ostatním osobám vydávají z notářského zápisu stejnopisy. Zvláštním režimem jsou nadány notářské zápisy o pořízení pro případ smrti vyjmenované v § 35a odst. 1 notářského řádu a z těchto listin se vydávají pouze opisy, nikoli stejnopisy ani ověřené opisy. Z notářského zápisu lze taktéž vydat výpis postupem dle § 93 odst. 1 notářského řádu. Zatímco stejnopis obsahuje celý text včetně příloh, výpis je jen částečný a v praxi se vydává pouze výjimečně. Za smysl vydávání těchto výpisů lze považovat úsporu nákladů vůči vydání plnohodnotného stejnopisu.¹¹²

5.4 Notářský zápis jako veřejná listina

Notářské zápisy jakožto listiny veřejné požívají zvláštní povahy, neboť jim zákon přiznává kvalifikované právní účinky spočívající v předpokladu jejich pravdivosti a zákonnosti, tj. jsou nadány veřejnou vírou. Je nezbytné zmínit, že hlavní úkolem notářství je procesní prevence, jelikož předcházejí vzniku sporu mezi účastníky daného řízení. Potvrzuje-li veřejná listina ve svém obsahu nějakou skutečnost, zakládá to vůči každému plný důkaz o původu listiny od orgánu nebo osoby, kterými byla pořízena, o době jejího pořízení i o skutečnosti, o které původce této listiny potvrdil, že se za jeho přítomnosti stala. Je-li ve veřejné listině zachycen projev vůle osoby při právním jednání a je-li listina jednajícím podepsána, je tím dán plný důkaz o takovém projevu vůle s účinky erga omnes.¹¹³

5.4.1 Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti

V dnešní společnosti stále přibývá půjček a různých úvěrů a proto je pro věřitele nezbytné podniknout určité kroky k zajištění vrácení svých finančních prostředků. Kromě zřízení zástavního práva, která usnadňuje případné vymáhání dluhu je jednou z výhodných možností notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti, jelikož tato listina se v případě prodlení dlužníka stane exekučním titulem, aniž by věřitel musel absolvovat nalézací řízení před soudem. „*Věřitel si tak tímto způsobem může zajistit dobrou výchozí pozici pro budoucí nucené vymožení nesplněného dluhu.*“¹¹⁴

¹¹² KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4, str. 496.

¹¹³ § 568 odst. 1 zákona č. 89/2009 Sb., občanský zákoník

¹¹⁴ BUREŠ, Jan. Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti. *Ad Notam*, 2013, č. 2, str. 29.

Vykonatelné veřejné listiny sepisované notáři byly známy již za vlády Karla Velikého. Opatřování listin doložkou vykonatelnosti „*clausula guarentigia*“ se postupem času rozšířilo ze středověké Itálie až do Španělska, Francie, i do některých německých zemí. Vykonatelnost notářských zápisů byla v Rakousku zakotvena v ustanovení § 3 zákona č. 75/1871 ř. z. ze dne 25. 7. 1871, do té doby byla pouze výsadou soudních rozsudků a smírů. Touto úpravou bylo možné provést exekuci pouze na vydobytí peněžitého dluhu či jiných zastupitelných věcí. Rakouská právní úprava se odlišovala od české tím, že umožňovala, aby přivolení povinné osoby v notářském zápise bylo součástí jejího jednostranného právního úkonu, obdobně jak uvádí Václav Šediva ve své publikaci: „*Vykonatelnost není omezena pouze na právní jednání dvou nebo několika účastníků, nýbrž přísluší notářským spisům i při jednostranném doznání dluhu a při jednostranné přípovědi placení, přičemž také není zapotřebí, aby oprávněný při zřizování spisu přítomen byl a doznání nebo slib přijal, neboť může to projevit i jiným způsobem po zákonu dovoleným, aniž jest zapotřebí, aby spis sám podepsal.*“¹¹⁵ Původně měly notářské zápisy sloužit pouze jako alternativa k dohodě o narovnání a soudnímu smíru. Praxe však postupem času ukázala, že fungují především jako nástroje utvrzení závazku a velmi často jsou sepisovány ještě před nově vzniklými závazky.

Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti je v notářském řádu upraven ve třech formách. Prvním z těchto zápisů je dle ustanovení § 71a odst. 1 notářského řádu notářský zápis o právním úkonu zavazující účastníka, aby splnil peněžitou pohledávku vůči druhému účastníkovi, vyplývající ze závazkového právního vztahu. Ve druhém typu zápisu se jedná v podstatě o procesní shodu v rámci notářského zápisu, ve kterém se jeden účastník zaváže tomu druhému splnit pohledávku či jiný nárok, přičemž tato pohledávka či nárok musí existovat již v době sepisování notářského zápisu.¹¹⁶ Třetí formou notářského zápisu, ve kterém je účastníkem pouze osoba zavázaná z již vzniklého právního vztahu (dlužník), je notářský zápis, ve kterém tato osoba uzná svou peněžitou pohledávku vůči věřiteli.¹¹⁷

¹¹⁵ ŠEDIVA, Václav. Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884, str. 86.

¹¹⁶ § 71 písm. a) odst. 2 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

¹¹⁷ § 71 písm. b) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

5.4.2 Notářský zápis o zakládaném závazkovém právním vztahu

V tomto případě notářský zápis obsahuje dohodu účastníků právního vztahu, která zakládá závazek (výhradně peněžitý dluh), ohledně kterého poté dochází ke svolení k jeho vykonatelnosti. Notář postupuje obdobně jako při sepisování notářského zápisu o právním jednání a vždy je povinen uvést výši dluhu a lhůtu pro plnění. Tento notářský zápis taktéž obsahuje doložku stanovující svolení povinného k jeho vykonatelnosti a musí splňovat všechny náležitosti stanovené právním řádem České republiky. Jelikož se jedná o dohodu, musí ji uzavřít obě strany, tudíž jak osoba povinná, tak i oprávněná. Nejvyšší soud však ve svém rozhodnutí ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98 připouští, aby jejich projevy vůle nemusely být učiněny současně. Uvádí se zde: „*Požadavku, aby v notářském zápisu se svolením k vykonatelnosti byla obsažena dohoda osoby oprávněné s osobou povinnou, lze vyhovět jak tím, že tyto osoby budou účastníky jediného zápisu, tak i tím, že k projevu vůle obsaženém v notářském zápisu sepsaném jen s jednou z těchto osob přistoupí formou samostatného zápisu druhá z nich.*”¹¹⁸ V praxi se typicky jedná například o kupní smlouvy, smlouvy o půjčce či smlouvy o úvěru.

5.4.3 Notářský zápis o jednostranném uznání peněžité pohledávky

Tento typ notářského zápisu je využíván především bankami a jinými úvěrovými institucemi a velmi často bývá jednou z podmínek při uzavírání úvěrových smluv. Při využití tohoto notářského zápisu odpadá bance povinnost součinnosti při jeho sepisování. Jelikož se jedná o jednostranný úkon, nelze jím měnit obsah původního závazku. Tento zápis musí obsahovat výši dluhu, označení právního důvodu dluhu, označení osoby a taktéž lhůta pro zaplacení dluhu.

5.4.4 Notářský zápis o dohodě jako exekučním titulu

U tohoto typu notářského zápisu se předpokládá existence závazkového právního vztahu a za předpokladu, že daná pohledávka není řádně a včas splněna se stává exekučním titulem. Na rozdíl od předchozích typů notářských zápisů nemusí být pohledávka pouze peněžitá, jelikož se může jednat například i o povinnost vyklidit nemovitost nebo vydat či dodat určitou věc.¹¹⁹ V tomto případě

¹¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98.

¹¹⁹ BUREŠ, Jan. Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti. Ad Notam, 2013, č. 2, str. 29.

není povinností notáře prověřovat hmotněprávní titul pohledávky, ale zkoumá pouze jeho obsah a tím se liší od předchozích typů notářských zápisů.

5.5 Ochrana notářské ověřovací doložky

Notářské listiny lze považovat za veřejné tehdy, splňují-li náležitosti pro ně stanovené notářským řádem. Veřejné listiny požívají zvláštní ochrany prostřednictvím předpisů práva trestního, jelikož padělání a pozměňování veřejné listiny je skutkovou podstatou trestného činu ve smyslu § 176 TrZ.¹²⁰ Prostřednictvím tohoto ustanovení dochází ke stíhání padělání a podstatné změny v obsahu veřejné listiny v úmyslu užít tuto listinu jako pravou. V souvislosti s touto problematikou je vhodné zmínit stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství, ve kterém je stanoveno, že: *„Notářská ověřovací doložka je veřejnou listinou a její padělání či podstatná změna obsahu v úmyslu užít ověřovací doložku jako pravou, přičemž užití padělané či změněné ověřovací doložky jako pravé může být posouzeno jako trestný čin padělání a pozměňování veřejné listiny.¹²¹ Skutečnost, že listina, která je ověřována, nemá charakter veřejné listiny, není pro tento závěr rozhodující.“* Taktéž je třeba poukázat na rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 5. 1977, sp. zn. 25/97, na který je velice často odkazováno ve smyslu nemožnosti stíhání osoby za padělání notářské doložky. Jeho právní věta zní: *„Plná moc udělená mezi občany sama o sobě není veřejnou listinou ve smyslu ustanovení § 176 TrZ o trestném činu padělání a pozměňování veřejné listiny, a to ani tehdy, byly-li podpisy na příslušné listině ověřeny notářem. Veřejnou listinou je plná moc jedině tehdy, byla-li pořízena formou notářského zápisu o právním úkonu.“*

5.6 Provádění zápisů do veřejných rejstříků

Pomocí dálkového přístupu má notář možnost zapisovat určité skutečnosti či změny do veřejných rejstříků. Obchodní rejstřík je speciálním informačním systémem veřejné správy, který je veden krajskými soudy pro subjekty, které mají v obvodu tohoto krajského soudu své sídlo.¹²² Přímý zápis se provádí na žádost a může být proveden pouze na základě žádosti oprávněné osoby, nikoli z moci úřední.

¹²⁰ § 176 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹²¹ Stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství SL 765/2004 ze dne 2. 5. 2006, poř. č. 2/2006, Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství.

¹²² § 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

Za základní podmínku provedení zápisu do veřejného rejstříku je považována existence notářského zápisu pro zápis do veřejného rejstříku. Z ustanovení § 70 vyplývá, že podkladový notářský zápis musí obsahovat vyjádření notáře o předpokladech tohoto zápisu, které blíže specifikuje § 70a notářského řádu. Notář tedy nejprve musí sám učinit vyjádření o tom, zda existují předpoklady pro sepsání notářského zápisu a tento závěr činí na základě požadavku sděleného oprávněnou osobou a na základě předložených listin potřebných k realizaci tohoto zápisu.¹²³ Za první formální náležitosti tohoto notářského zápisu je považováno konstruktivní přezkoumání souladu právního jednání s právními předpisy a dalšími dokumenty, kterými jsou například stanovy, usnesení valné hromady či společenská smlouva. Druhou formální náležitostí je konstatování, že požadované právní jednání splňuje náležitosti stanovené právním řádem, avšak tuto náležitost nelze vztahovat ke všem typům notářských zápisů. Na závěr notář uvádí své prohlášení o tom, že požadované formalities byly naplněny.¹²⁴ Vzhledem k tomu, že určité zápisy se neprovádějí na základě právního jednání či rozhodnutí orgánu právnické osoby, nýbrž z důvodu vzniku určité skutečnosti, kterou může být například skončení funkčního období uplynutím času či změny, které je třeba zapsat na základě rozhodnutí soudu, které nemohou být notářem do veřejného rejstříku přímo zapsány, jedná se spíše o doplnění rejstříkové činnosti soudu.¹²⁵

5.6.1 Několik slov k evidenci skutečných majitelů

Zákonem č. 368/2016 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, došlo k rozšíření pravomocí notáře v souvislosti se zapisováním do veřejných rejstříků a evidencí, jelikož na základě tohoto zákona došlo ke zřízení Evidence skutečných majitelů. Pojem osoby skutečného majitele obchodní korporace byl definován zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění výše uvedené novely. Uvedený právní předpis, známý též jako „AML zákon“ ve svém § 4 odst. 4 stanovuje: „*Skutečným majitelem se pro účely tohoto zákona rozumí fyzická osoba, která má fakticky nebo právně možnost vykonávat přímo nebo nepřímo rozhodující vliv v právnické osobě, ve svěřenském*

¹²³ HAMPEL, Petr. Notář a jeho postavení v řízení ve věcech obchodního rejstříku. Bulletin advokacie, 2015, č. 5, s. 33.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ KLEIN, Šimon. Zápis do veřejného rejstříku notářem. Ad Notam, 2015, č. 6, str. 15.

fondů nebo v jiném právním uspořádání bez právní osobnosti. “ V červnu roku 2021 nabyt účinnosti zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, který nově vymezil definici skutečného majitele obchodní korporace. Dle tohoto právního předpisu se skutečný majitel nově vymezuje nejen jako ten, kdo může uplatňovat rozhodující vliv, ale i osoba, které náleží podstatná část majetkového prospěchu právnické osoby. Zákon o evidenci skutečných majitelů přinesl i další změnu týkající se definice nevyvratitelné právní domněnky, která na rozdíl od předchozí právní úpravy stanovuje, kdo je vždy skutečným majitelem. Dne 1. 10. 2022 však vstoupil v účinnost zákon č. 245/2022 Sb., který je považován za podstatnou změnu zákona č. 37/2021 Sb. o evidenci skutečných majitelů. Tato novela byla přijata v reakci na kritiku ze strany Evropské unie, která se vymezovala vůči dosavadní české úpravě zejména z důvodu užití nepřesné definice skutečného majitele v oblasti soukromoprávních subjektů, které dříve nemusely skutečného majitele evidovat. Dle této novely je skutečným majitelem: *„Každá fyzická osoba, která v konečném důsledku vlastní nebo kontroluje právnickou osobu nebo právní spořádání.“*¹²⁶ Skutečným majitelem korporace je tedy fyzická osoba, která má větší podíl než 25 % na základním kapitálu, hlasovacích právech, zisku, či jiných vlastních zdrojích nebo na likvidačním zůstatku.¹²⁷ *„V případě práva podílu na zisku musí existovat právně vymahatelný nárok na jeho vyplacení, ale nemusí se jednat nutně o vyplacení podílu na zisku společníkovi – skutečným majitelem může tedy být např. i tichý společník či člen statutárního orgánu s právem na tantiémy podle smlouvy o výkonu funkce. O skutečného majitele půjde však pouze v případě, že toto právo má dlouhodobý charakter a není pouze jednorázovým nárokem.“*¹²⁸ Vyjma výše uvedených osob jsou za skutečné majitele korporace považovány i osoby, které uplatňují rozhodující vliv v korporaci, která má v dané korporaci podíl větší než 25 %. Nově tak tedy může být skutečným majitelem i 40 % společník korporace, který vlastní 26 % podíl ve zkoumané korporaci.¹²⁹ Novela zákona o evidenci skutečných majitelů podstatně změnila i okruh osob, které nemusí evidovat skutečného majitele, neboť žádného nemají. Za tyto osoby jsou dle § 7 odst. 1 písm. a) stát, územní samosprávný celek, dobrovolný svazek obcí a

¹²⁶ § 2 písm. c) zákona č. 37/2021 Sb. o evidenci skutečných majitelů

¹²⁷ § 4 zákona č. 37/2021 Sb. o evidenci skutečných majitelů

¹²⁸ HEINZEL M., JANČAR T. Evidence skutečných majitelů nově: redefinice pojmu skutečný majitel a další změny. In: Epravo.cz [online]. 5. 10. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evidence-skutecnych-majitelu-nove-redefinice-pojmu-skutecny-majitel-a-dalsi-zmeny-115291.html>

¹²⁹ Tamtéž.

příspěvková organizace státu nebo územního samosprávného celku. Dne 1. 4. 2023 právníkům osobám vyprší lhůta určená k zápisu změn do evidence skutečných majitelů v souladu s novelou tohoto zákona. Je tedy otázkou, jaké procento těchto korporací se vystaví riziku sankčního postihu z důvodu chybějícího zápisu skutečného majitele či změn reflektovaných v souladu s touto novelou.

5.7 Odpovědnost notáře za škodu způsobenou výkonem notářské činnosti

Český právní řád umožňuje domáhat se práv z odpovědnosti za škodu za zákonem stanovených podmínek. Těmito předpoklady se konkrétně zabývá § 57 notářského řádu a zvláštní úprava je obsažena v § 3 – 5 a dále § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím a podpůrně se užíje taktéž zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Případy odpovědnosti notáře za škodu jsou do značné míry specifické, neboť se zde nastiňuje otázka, kdy případná škoda skutečně vzniká, jelikož vady právních dokumentů nejsou vždy jednoznačně identifikovatelné.¹³⁰ Pokud budeme předpokládat, že vadou dokumentu je jeho nicotnost či absolutní neplatnost, nastávají účinky právního dokumentu bezprostředně po jeho sepsání. V tomto případě je možné je v soudním řízení prokázat analýzou znění listiny a vyčíslit vzniklou škodu. Poškozený tak může podat žalobu na náhradu škody již v okamžiku vyhotovení vadného dokumentu a dokonce i před tím, než nabyde účinnosti.

V § 57 notářského řádu je vyjádřeno, že nestanoví-li zvláštní zákon jinak, notář odpovídá žadateli nebo jinému účastníku za škodu, kterou jim způsobil v souvislosti s výkonem činnosti notáře on sám nebo jeho pracovník. Notář tedy dle této právní úpravy odpovídá za škodu pouze osobám, které byly adresáty jeho služeb. Z hlediska odpovědnosti za škodu je třeba nastínit otázku, za jaké situace bude odpovídat za způsobenou škodu notář a v jakých případech odpovědnost nese stát. Ustanovení § 4 odst. 1 OdpŠk stanovuje, že: „*Za výkon státní správy se považuje i sepsávání veřejných listin o právních úkonech a úkony notáře jako soudního komisaře.*“ Jinými slovy, stát odpovídá za škodu způsobenou činností

¹³⁰ KOŽIAK, Jaromír. Okamžik vzniku práva na náhradu škody v případech odpovědnosti notáře za vadu jím vyhotoveného dokumentu. *Ad Notam*, 2006, č. 6, str. 186

notáře pouze tehdy, vznikla-li v souvislosti se sepisováním právních dokumentů, které jsou označovány jako veřejné listiny o právních úkonech, a v souvislosti s působením notáře jako soudního komisaře při projednávání dědictví. Odpovědnost státu za škodu se tak váže k sepisování notářských zápisů o právních úkonech dle § 62 a násl. notářského řádu, a to jak v případech, kdy je forma notářského zápisu pro právní úkon zákonem předepsána, tak i tehdy, rozhodnou-li se účastníci pro tuto formu sami. I když charakter veřejné listiny požívají i notářské zápisy, jimiž se osvědčují právně významné skutečnosti a prohlášení dle § 72 a násl. notářského řádu či se osvědčují rozhodnutí orgánu právnické osoby dle § 80a a násl. notářského řádu, odpovědnost státu za škodu způsobenou v souvislosti s jejich vyhotovením již stanovena není. „*Notář tedy sám odpovídá za škodu způsobenou vadami notářského zápisu o rozhodnutí orgánu právnické osoby či za škodu způsobenou pochybením notáře či jeho pracovníka při ověření podpisu na listině.*“¹³¹ Stát taktéž neodpovídá za škodu způsobenou v souvislosti s další osvědčovací činností notáře dle § 72 odst. 1 notářského řádu. Dle tohoto ustanovení notář osvědčuje na žádost účastníka skutečnosti a prohlášení, které by mohly být podkladem pro uplatňování nebo prokazování práv a kterými by mohly být způsobeny určité právní následky.

Odpovědnost notáře je konstruována jako objektivní, tedy jako odpovědnost bez ohledu na zavinění a nastupuje za situace, kdy dojde k výkonu notářské činnosti, není-li řádným, ke vzniku škody a současně je dán vztah příčinné souvislosti mezi výkonem činnosti a vznikem škody.¹³² O příčinnou souvislost se bude jednat v situaci, kdy vznikla škoda následkem výkonu notářské činnosti a je-li tato činnost a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, a tudíž je i doloženo, že nebýt postupu notáře, ke vzniku škody by nedošlo. V soudním sporu o náhradu škody nese povinnost tvrzení i důkazní břemeno poškozeného žalobce, který je povinen existenci uvedených podmínek prokázat. Notářský řád se definicí pojmu škoda nezabývá a ani neupravuje rozsah její náhrady a proto je třeba vycházet z § 442 ObčZ, který v odstavci 1 obsahuje sdělení o tom, že se hradí jak skutečná škoda, tak i ušlý zisk. Notář má však možnost liberace, což znamená, že se své odpovědnosti zproští, prokáže-li, že vzniklé škodě nemohl zabránit ani při

¹³¹ KOŽIAK, Jaromír. Okamžik vzniku práva na náhradu škody v případech odpovědnosti notáře za vadu jím vyhotoveného dokumentu. Ad Notam, 2006, č. 6, s. 186.

¹³² KOŽIAK, Jaromír. Okamžik vzniku práva na náhradu škody v případech odpovědnosti notáře za vadu jím vyhotoveného dokumentu. Ad Notam, 2006, č. 6, str. 187.

vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možno požadovat. „*Tím se rozumí všechna možná péče, kterou mohl notář vyvinout, aby škodě zabránil nebo ji odvrátil. Samotná okolnost, že odpovědnost notáře za škodu je založena na objektivním principu však nezakládá odpovědnost notáře bez dalšího. Ke vzniku odpovědnosti je třeba současné splnění všech předpokladů.*“¹³³

Odpovědnost státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci je v českém právním řádu konstruována jako objektivní odpovědnost, tj. bez ohledu na zavinění a bez liberačních důvodů. Nejedná se o odpovědnost spojenou s porušením určité právní povinnosti, nýbrž o odpovědnost odvozenou od naplnění zvláště kvalifikovaných okolností, definovaných jako nezákonné rozhodnutí¹³⁴ či nesprávný úřední postup.¹³⁵ Za podmínku vzniku odpovědnosti způsobenou nezákonným rozhodnutím je existence rozhodnutí, jímž v konkrétní věci státní orgán aplikuje obecné pravidlo právní normy na jím posuzovaný případ, tudíž rozhoduje o oprávněních a povinnostech individuálních subjektů. V ustanovení § 8 OdpŠk je za nevyhnutelnou podmínku odpovědnosti státu považováno, aby pravomocné rozhodnutí nebo vykonatelné rozhodnutí bylo pro svou nezákonnost změněno či zrušeno. Druhou formou objektivní odpovědnosti státu je nesprávný úřední postup, přičemž výkon činnosti notáře výslovně v § 4 odst. 2 OdpŠk označuje za úřední postup. „*Nesprávnost úředního postupu při sepisu veřejné listiny notářem může být dána nesouladem postupu s požadavky, které se na něj kladou zákonem či jinými obecně závaznými předpisy, jimiž je notář při své činnosti vázán.*“¹³⁶ Dle rozsudku Nejvyššího soudu se působení notáře při vyhotovení notářského zápisu neomezuje jen na dodržení formálních náležitostí zápisu, nýbrž i na jeho obsahovou hmotněprávní správnost.¹³⁷ V této spojitosti považuji za nezbytné zmínit, že odpovědnost za škodu se nemůže vztahovat na oba potenciálně odpovědné subjekty, nýbrž je třeba určit, zda za způsobenou škodu odpovídá notář či stát, což je třeba zohlednit i při podání žaloby na náhradu škody.

¹³³ KOŽIAK, Jaromír. Okamžik vzniku práva na náhradu škody v případech odpovědnosti notáře za vadu jím vyhotoveného dokumentu. Ad Notam, 2006, č. 6, str. 187.

¹³⁴ § 7 a násl. zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

¹³⁵ § 13 a násl. zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

¹³⁶ KOŽIAK, Jaromír. Okamžik vzniku práva na náhradu škody v případech odpovědnosti notáře za vadu jím vyhotoveného dokumentu. Ad Notam, 2006, č. 6, str. 187.

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2217/2009.

6 Závěr

Cílem mé práce bylo zdůraznit roli notáře, jako garanta a sepisovatele veřejných listin, s ohledem na podstatný význam veřejných listin v našich životech. Ke splnění tohoto záměru bylo nezbytné zabývat se historickým vývojem jak veřejné listiny, tak i samotné notářské instituce. K upevnění postavení veřejných listin zásadně přispěly pomocné vědy historické, které se zabývaly především dějinami písma a úředních písemností. Význam veřejných listin byl dříve spíše praktický, neboť ve středověku byly tyto listiny v podstatě jedinou obecně rozšířenou kategorií diplomatického materiálu. Úřad notářský prošel velice zdoluhavým a náročným vývojem a jeho význam je nezpochybnitelný. Počátky notářství a veřejných listin shledáváme již v době písařské, ze které se postupně vyvinula činnost notářská. Vznik prvních notářských listin na našem území lze poprvé sledovat za období vlády krále Přemysla Otakara II., jehož vliv dosahoval od území Baltu až po Jadran.

Za hlavní smysl právního uspořádání kontinentálního typu práva, na němž je založen i český právní řád, je považována jistota právních vztahů, kterou přinášejí taktéž veřejné listiny. Tyto listiny jsou nadány veřejnou vírou a představují tedy prostředek pro pokojnou realizaci práva. Veřejná listina však není v našem právním řádu jednoznačně definována. Jedná se o listinu, která je nadána veřejnou povahou, což znamená, že byla vydána orgánem veřejné moci, případně jiným k tomu zmocněným orgánem, který jí dává určitou víru v autenticitu.

Veřejná listina, jako významný institut veřejného práva, potvrzuje důležité právní skutečnosti, které se týkají subjektů vnitrostátního práva a právních vztahů upravených vnitrostátním právem. Může však nastat i situace, kdy je potřeba listinu předložit mimo hranice jejího původu a nabízí se zde otázka, za jakých podmínek bude považována za veřejnou i mimo území českého státu. Proto má práce přinášet náhled i do mezinárodní a evropské právní úpravy. Mým záměrem bylo taktéž zdůraznit důležitou roli veřejných listin v řízení před soudem, neboť jednou ze specifických vlastností veřejné listiny je její vykonatelnost.

V další kapitole bylo mým cílem nastínit podmínky pro výkon notářské profese a vymezit jednotlivé pravomoci notáře. Dále jsem se zde zabývala notářskou činností v užším slova smyslu, za kterou je považováno především sepisování notářských zápisů o právních úkonech, osvědčování právně

významných skutečností a prohlášení a taktéž vydávání stejnopisů, opisů a potvrzení. Notářské zápisy disponují presumpcí pravdivosti a správnosti především díky postavení notáře v pozici nestranného právního rádce a kvůli zvýšeným nárokům na obsahové náležitosti a přísnějším požadavkům na způsob jejich vyhotovení. V této fázi notář nejen může, ale dokonce musí, objektivně radit všem účastníkům.

Při osvědčování právně významných skutečností notář však již zásadně nepůsobí jako právní rádce a tvůrce formulací projevu vůle. Jeho úkolem již není do děje zasahovat, ale pouze zaznamenat v listině skutečnost, která před ním nastala, nebo prohlášení, které před ním bylo učiněno.

Ve své práci přináším taktéž krátký vhled do problematiky skutečných majitelů, neboť je již dlouho diskutovaným tématem a dochází zde k častým změnám. V životě každého z nás mohou nastat i nepříjemné situace, kdy máme povinnost navštívit notáře. Děje se tomu tak především v rámci pozůstalostního řízení, pokud daná osoba figuruje v postavení dědice dle občanského zákoníku. Notář však poskytuje významné právní poradenství v mnoha oblastech lidského života a český právní řád ukládá v některých případech povinnou formu veřejné listiny. V rámci práva obchodních korporací je v České republice stanovena povinná forma notářského zápisu při zakládání kapitálových společností, provádění změn jejich korporátních dokumentů a při osvědčování rozhodnutí orgánů právnických osob. V praxi dochází ke stále častějšímu sepisování notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti, či k jednostrannému uznání peněžité pohledávky. Stále více institucí klade taktéž požadavek na ověření či vyšší ověření listiny. Notář smí v rámci právních služeb však vykonávat i další funkce, které využívají jeho odbornosti a jsou jimi například funkce insolvenčního správce a předběžného insolvenčního správce.

Závěr mé práce obsahuje krátké pojednání o odpovědnosti notáře za újmu způsobenou při výkonu jeho činnosti, neboť případy odpovědnosti notáře za škodu jsou do značné míry specifické, jelikož vady právních dokumentů nejsou vždy jednoznačně identifikovatelné.

Resumé

The notary is a very important institute in the legal system, especially from the point of view of legal certainty. Notarial services have undergone very substantial changes over the centuries, starting with notaries who acted as scribes writing down court proceedings in the Middle Ages to the modern day notaries providing a range of services.

My work deals with the role of the notary in drafting public documents and contains both a historical treatise and current legislation. These documents are endowed with a public faith that brings certainty to legal relationships, and their main goal is to prevent disputes from arising. The readers of the work will certainly be interested in the appendices, which I have included for a better demonstration of how the individual documents used to look.

This diploma thesis is divided into four separate chapters, which are subsequently divided into individual sub-chapters. The first chapter is focused on the contribution of auxiliary historical sciences to the development of documents and their application in the life of society. The second chapter brings a historical excursion, which is significant from the point of view of understanding the development of notary and the profession itself over the years to the form in which we know it today. The next chapter is devoted to the public document and its evidentiary power, with an emphasis on the public faith that is given to this document. I also mention here the essence of public documents in proceedings before the court and their use in the framework of foreign legislation. The fourth chapter provides an insight into notary activity as such and is focused on individual types of notary records. The conclusion of my work mentions the notary's responsibility for damage caused in the performance of notary activities.

Keywords

public document, public faith, notary, notaries, notary office, notarial activity, notarial act, chamber of notaries

Seznam použité literatury a pramenů

Odborná literatura

- ŠEDIVA, Václav. Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884.
- BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0.
- HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4.
- BRÁZDA, Jiří – BÉBR, Richard – ŠIMEK, Pavel. Notářství jeho vývoj, organizace a pravomoc. Praha: Academia, 1976.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie: vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-051-4.
- STEJSKAL, Jindřich. *Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých: historicko-právní studie*. [Brno]: nákladem vlastním, [mezi 1911-1920?].
- NUHLÍČEK, Josef, HLAVÁČEK, Ivan a Markéta MARKOVÁ, ed. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Praha: Notářská komora České republiky, 2011. ISBN 978-80-87271-41-4.
- SKŘEJPEK, Michal. *Právnický stav a právnické profese v minulosti*. [Praha]: Havlíček Brain Team, 2007. ISBN 978-80-903609-9-0.
- ČULÍK, Jaroslav. *O notářství*. Naše právo a stát. Sborník k šedesátému výročí založení Spolku československých právníků „Všehrd“. Praha: Nákladem Spolku československých právníků „Všehrd“, 1928.
- VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.
- SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Historie notářství v dokumentech*. Ostrava: Key Publishing ve spolupráci s The European Society for History of Law, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-168-9.

- SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Právní úprava notářství: (historie a současnost)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1157-2.
- KURKA, Vladimír a Karel SVOBODA. *Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Judikatura (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-374-6.
- KURKA, Vladimír a Ljubomír DRÁPAL. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-443-9.

Právní předpisy

- císařský patent č. 366/1850 ř. z.
- císařský patent č. 93/1855 ř. z.
- zákon č. 75/1871 ř. z., notářský řád
- zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého
- zákon č. 201/1949 Sb., o notářství
- zákon č. 116/1951 Sb., o státním notářství
- zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový
- zákon č. 52/1954 Sb., kterým se rozšiřuje působnost státního notářství
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník
- zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- zákon č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
- zákon č. 264/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím
- zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
- zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev
- zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
- zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
- zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob
- Zkušební řád Notářské komory České republiky

Komentáře

- KOŽIAK, Jaromír. *Notářský řád: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-283-4.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-799-6.

Výkladová stanoviska

- Stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství SL 765/2004 ze dne 2. 5. 2006, poř. č. 2/2006, Sběrka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství
- Stanovisko Prezidia NKČR ze dne 17. 12. 1996
- Usnesení prezidia Notářské komory České republiky ze dne 6. dubna 1994

Nariadení a směrnice

- nařízení rady (ES) č. 44/2001 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a soudních věcech ze dne 22. 12. 2000
- nařízení (ES) č. 805/2004 ze dne 21. 4. 2004
- směrnice Rady 68/151/EHS ze dne 9. 3. 1968
- směrnice Rady 78/855/EHS ze dne 9. 10. 1978

Úmluvy

- Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [cit. 2023-2-16]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1221\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1221(03))

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 4. 1976, sp. zn. 4 Cz 34/76

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2525/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 3. 2011, sp. Zn. 28 Cdo 2217/2009

Odborné časopisy

- KLEIN, Šimon. Perspektivy vývoje notářství v 21. století. Ad Notam, 2016, č. 3.
- SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. Ad Notam [online] č. 5. 2003, [cit. 2022-12-1]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2003_5.pdf
- ČULÍK, Jaroslav. Notářstvo v prvním desetiletí trvání naší republiky, Ad Notam, 1999, číslo 1, str. 12, převzato z časopisu České právo, 1928, číslo 8.
- SLAVÍČEK, J. O notářství. Časopis Právník, duben 1861, str. 17 převzato z KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). Ad Notam, 2013, č. 2.
- FOUKAL, Martin a kol. Z dějin notářství. Ad Notam, 2003, jubilejní číslo.
- JINDŘICH MILOSLAV. Cesta k obnovení českého notářství. Ad Notam [online] 2018 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_664-cesta-k-obnoveni-ceskeho-notarstvi-prosinec-1989-az-leden-1993
- WAWERKA, Karel. Sto let od narození Jiřího Brázdy. Ad Notam [online] 2021, č. 2, str. 41 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_1025-sto-let-od-narozeni-jiriho-brazdy
- Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. Ad Notam. 2003.
- KORBEL, František, PRUDÍKOVÁ, Dana, SVĚŽENOVÁ, Lucie, LETKOVÁ, Renata. Změny ve výkonu notářství po 1. červenci 2009. Ad Notam, 2009, č. 4.
- JINDŘICH, Miloslav. Veřejné listiny - stěžejní úloha notářství. Ad Notam, 2010, č. 1.
- FRINTA, Ondřej. Veřejná víra. Právní fórum, 2006, č. 9.
- KLEIN, Šimon. Veřejné listiny a jejich důkazní síla. Ad Notam, 2014, č. 4.

- BĚLOHLÁVEK, Alexander. Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva. Právní rozhledy, 2006, č. 8.
- BUREŠ, Jaroslav. Význam veřejné listiny v řízení před soudem. Ad Notam, 1997, č. 6.
- DĚDIČ, Jan. Úloha notářství a jeho přínos v právu obchodních korporací. Ad Notam, 2011, č. 6.
- ŠEŠINA, Martin. Jak by měl vypadat ideální notář. Ad Notam, 2013, č. 1.
- KOUBA, Václav. Může být notář strážcem zákonnosti?. Ad Notam, 2001, č. 3.
- TLÁŠKOVÁ, Šárka. Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl. Ad Notam, 2009, č. 1.
- MATĚJKOVÁ, Adéla. Používání jednotlivých typů notářských zápisů, zejména s přihlédnutím ke změnám od 1. 7. 2009. Ad Notam, 2011, č. 3.
- BUREŠ, Jan. K některým vybraným druhům osvědčování právně významných skutečností. Ad Notam 2012, č. 6.
- BUREŠ, Jan. Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti. Ad Notam, 2013, č. 2.
- HAMPEL, Petr. Notář a jeho postavení v řízení ve věcech obchodního rejstříku. Bulletin advokacie, 2015, č. 5.
- KLEIN, Šimon. Zápis do veřejného rejstříku notářem. Ad Notam, 2015, č. 6.
- HEINZEL M., JANČAR T. Evidence skutečných majitelů nově: redefinice pojmu skutečný majitel a další změny. In: Epravo.cz [online]. 5. 10. 2022. [cit. 2023-02-12] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evidence-skutecnych-majitelu-nove-redefinice-pojmu-skutecny-majitel-a-dalsi-zmeny-115291.html>
- KOŽIAK, Jaromír. Okamžik vzniku práva na náhradu škody v případech odpovědnosti notáře za vadu jím vyhotoveného dokumentu. Ad Notam, 2006, č. 6.

Seznam příloh

Přílohy A – vzory pečeti, které se v dějinách písemností staly velice významným důkazním prostředkem

Přílohy B – ověřené listiny vyhotovované notáři v dobách institucionalizace českého notářství

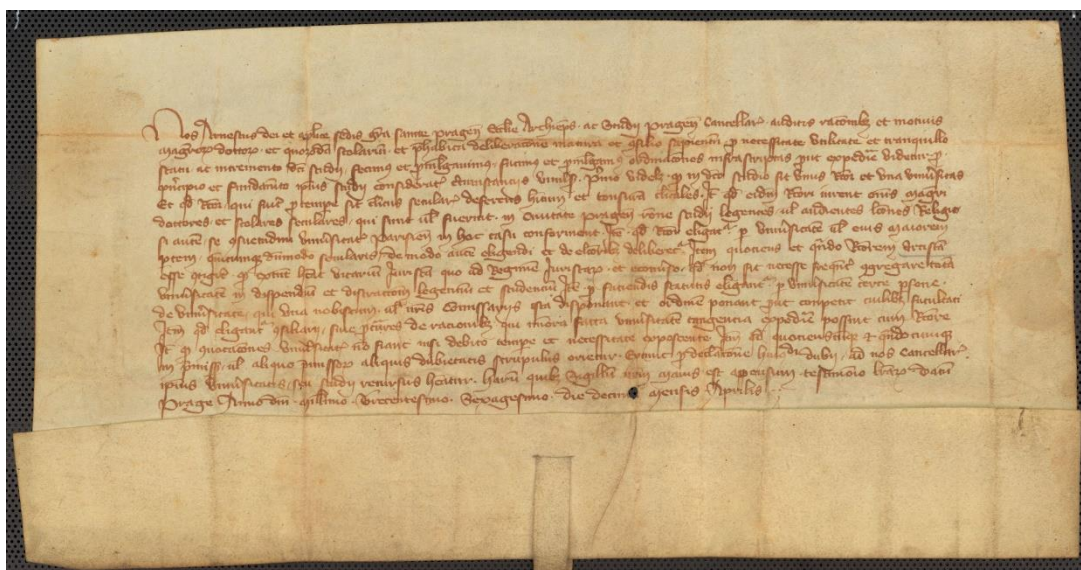
Přílohy C – notářská „*signum*“ neboli znamení, která byla společně s podpisem notáře nezbytným ověřovacím prostředkem notářských instrumentů

Přílohy

Přílohy A

Příloha č. 1

Listina z roku 1360, ve které Arnošt z Pardubic, pražský arcibiskup a kancléř pražské univerzity, vydává nařízení, jímž upravuje volbu rektora pražské univerzity a jeho rady a jejich působnost.

Příloha č. 3

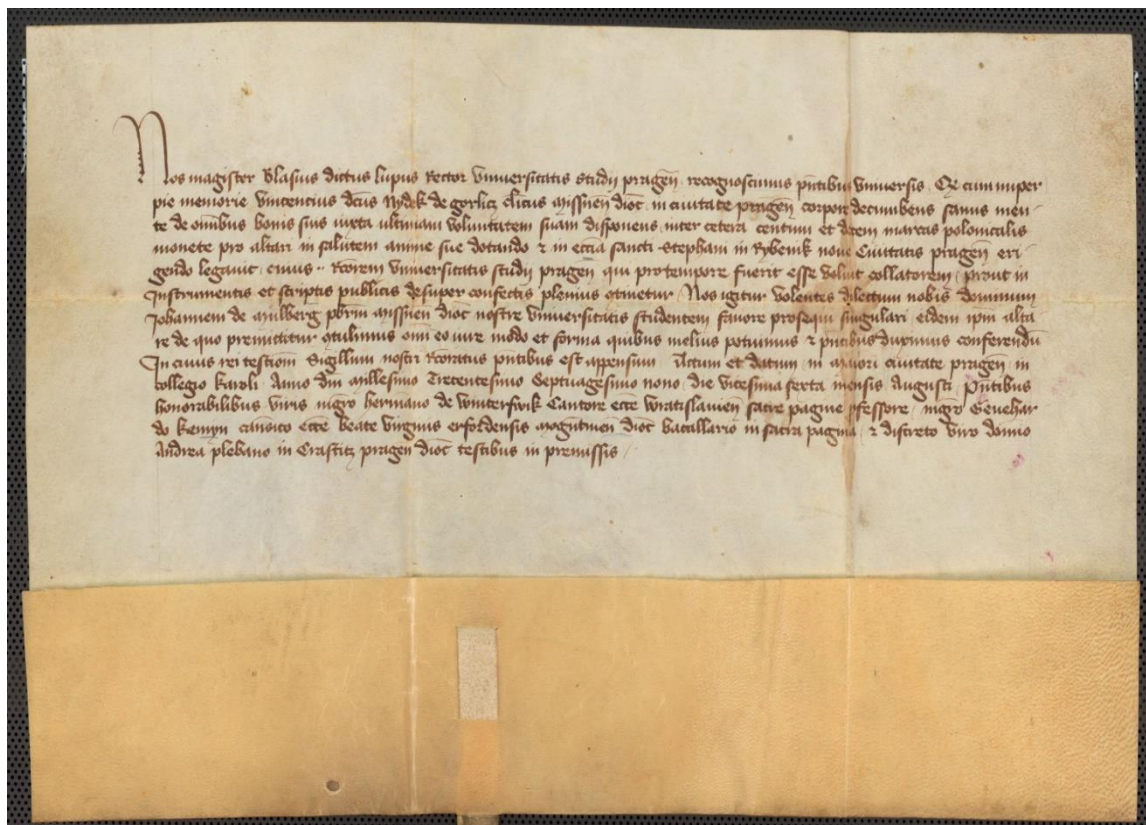
Papež Urban V. v této listině z roku 1366 shrnuje obsah listiny Karla IV. o založení a obdarování Karlovy koleje, inzeruje ji a na jeho prosbu ji potvrzuje.

Listina je ověřena olověnou bulou o průměru 35 mm přivěšenou na červených a zlatých nitích.

Příloha č. 5

Ověření listiny rektorskou pečětí z roku 1379, v které Blažej Vlk, rektor pražské univerzity, ustanovuje na základě patronátního práva, Jana Mülbega, kněze míšeňské diecéze a studenta pražské univerzity, oltářníkem v kostele sv. Štěpána na Rybníčku na Novém Městě pražském.

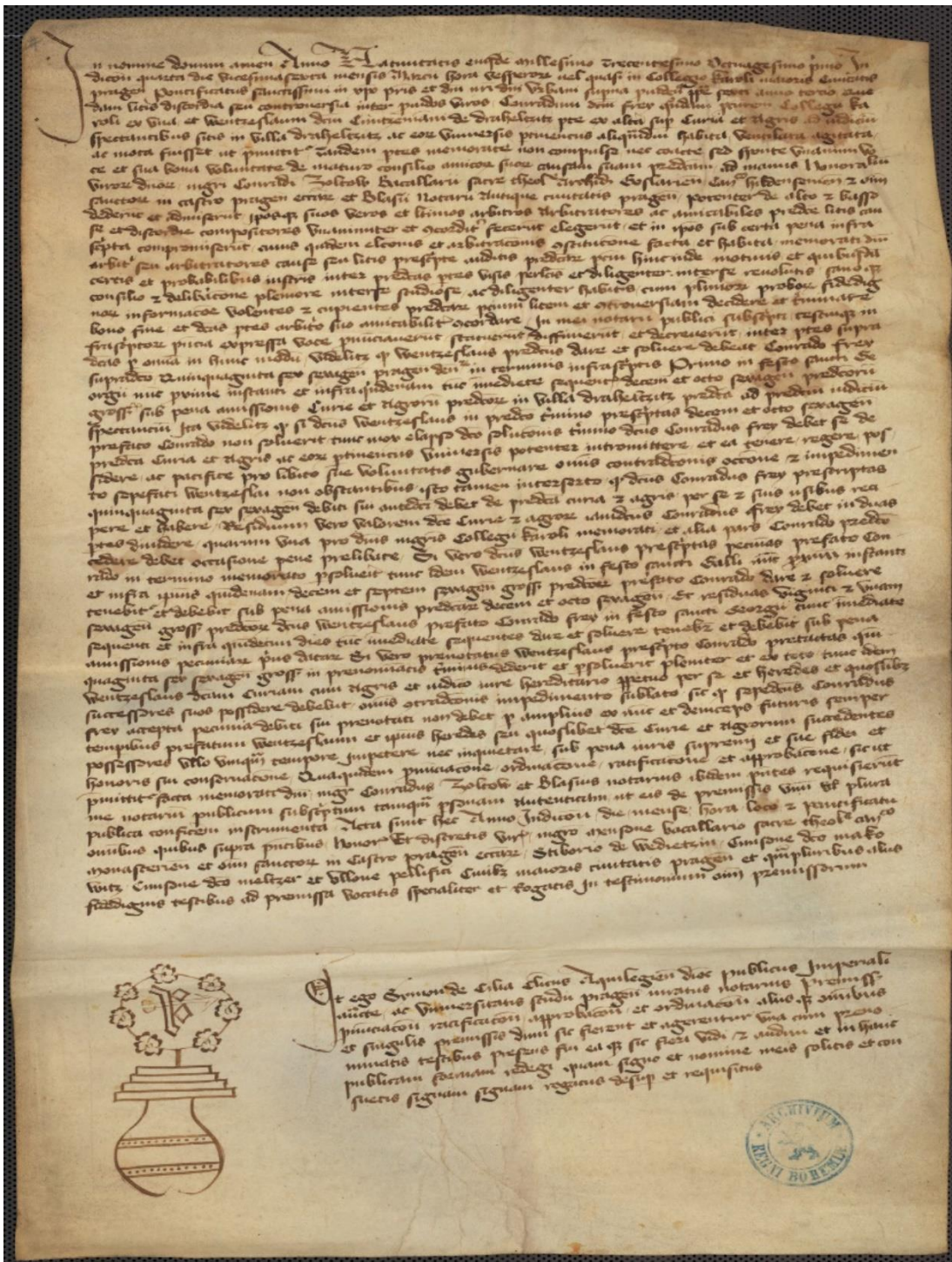
Příloha č. 6

Pravděpodobně opis listiny, dané v Praze 24. 2. 1380, již vinař Reinlin, jeho žena Markéta a Hynek, Reinlinův "preiungnus", měšťané Starého Města pražského, zastavují jirchářům Liphardu Portnerovi a Kuncovi z Hořepníka, rovněž staroměstským měšťanům, za svůj dluh 25 kop grošů pražských dvě vinice.

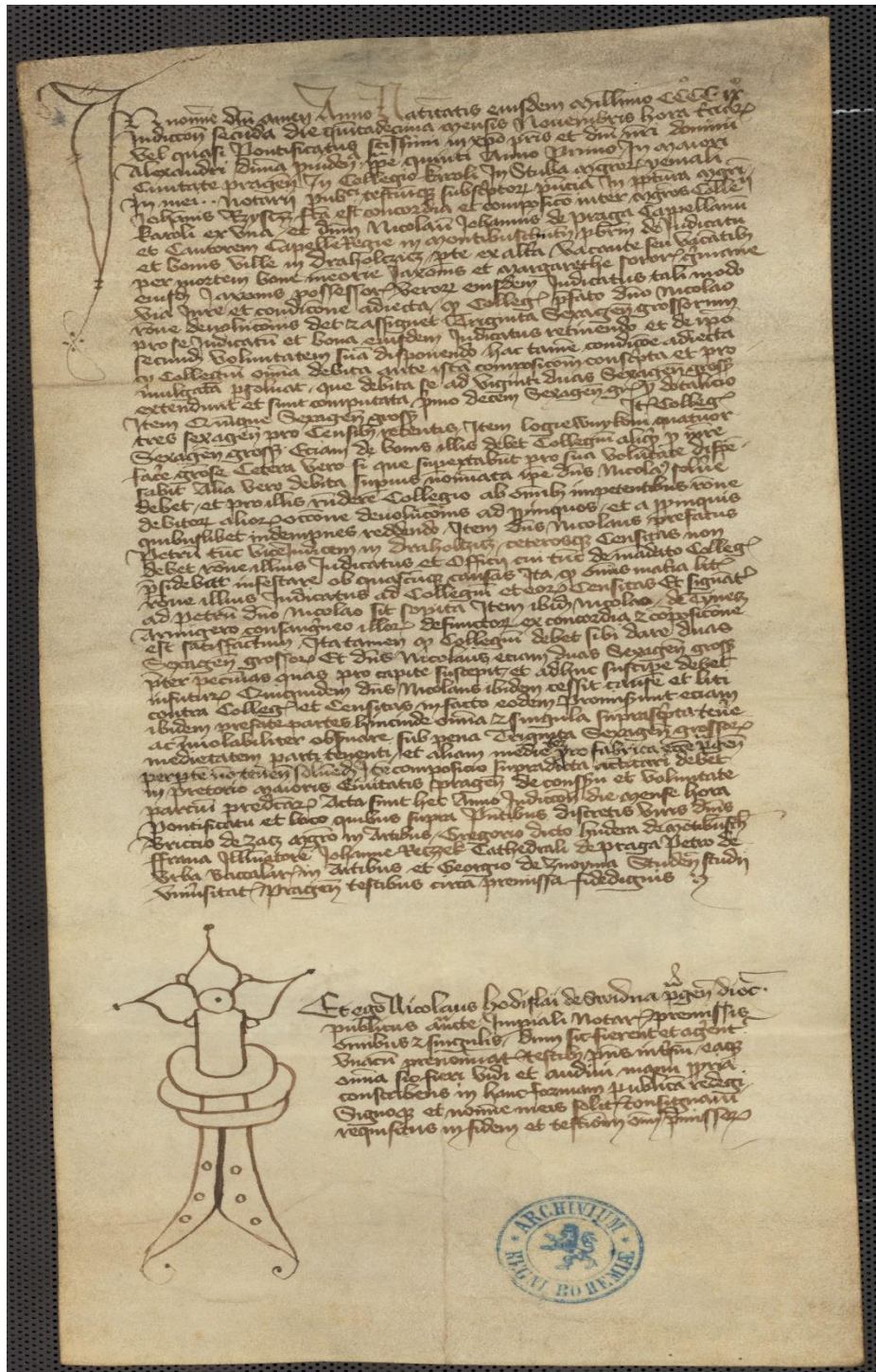
Příloha č. 7

Notářský instrument z roku 1381, který obsahuje signum veřejného notáře Šimona de Cilia, potvrzující rozhodčí výrok Konráda ze Soltau a notáře Blažeje ze Starého města pražského ve sporu o dvůr a polnosti náležející k rychtě.

Příloha č. 8

Notářský instrument z roku 1409, kterým veřejný notář pražské (arci)diecéze Mikuláš Hodislavův ze Svídný, dosvědčuje dohodu mezi mistry Karlovy koleje a Mikulášem Janovým z Prahy, kaplanem a zpěvákem královské kaple v Kutné Hoře, týkající se rychty a majetku v Drahelčicích, uprázdněného smrtí Jakše a jeho sestry Markéty.

Příloha č. 9

Notářský instrument z roku 1411, ve kterém veřejný notář olomoucké diecéze Mikuláš Matějův z Brna a Michal Mikulášův z Prachatic z pražské (arci)diecéze, svým notářským instrumentem dosvědčují, že pražská univerzita, zastupovaná rektorem Šimonem z Tišnova, děkanem artistické fakulty Tomášem z Lysé a dalšími členy, a pražský arcibiskup Zbyněk z Házmburka svěřují rozsouzení přetýkající se mistra Jana Husa králi Václavovi a jeho radě.

